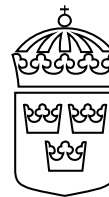

Regeringens proposition

2020/21:163

Förebyggande av våld i nära relationer

Prop.
2020/21:163

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 24 mars 2021

Stefan Löfven

Märta Stenevi
(Arbetsmarknadsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen åtgärder som syftar till att förebygga våld och andra övergrepp i nära relationer. Regeringen föreslår att det i socialtjänstlagen (2001:453) ska införas en bestämmelse om att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. Regeringen föreslår vidare att det i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och i patientsäkerhetslagen (2010:659) ska införas bestämmelser om att barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas inom hälso- och sjukvården om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp. Slutligen föreslår regeringen att det i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska införas en sekretessbrytande bestämmelse som gör det möjligt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att under vissa förutsättningar lämna uppgifter till Polismyndigheten som rör en enskild eller en närstående till den enskilde i syfte att förebygga att det mot den närstående begås ett allvarligare vålds-, frids- eller sexualbrott.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2021.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	4
2.2	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	6
2.3	Förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)	7
2.4	Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)	8
3	Ärendet och dess beredning	9
4	Behov av förebyggande åtgärder	9
5	Socialnämndens ansvar för personer som utsätter närstående för våld	16
6	Barns behov av information, råd och stöd från hälso- och sjukvården	23
7	En möjlighet att lämna uppgifter till Polismyndigheten för att förebygga brott	27
7.1	En sekretessbrytande bestämmelse ska införas	27
7.2	Personuppgiftsbehandling	47
8	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	53
9	Konsekvenser	54
10	Författningskommentar	61
10.1	Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	61
10.2	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	63
10.3	Förslaget till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)	65
10.4	Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)	66
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld (SOU 2018:37)	67
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag i relevanta delar	72
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	76
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	77
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	82
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 mars 2021	84

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i patient-säkerhetslagen (2010:659).
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453) dels att 12 kap. 10 § och 16 kap. 10 § ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 5 kap. 11 a §, och närmast före 5 kap. 11 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

Våldsutövare

11 a §

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

När socialnämnden fullgör uppgiften ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående.

12 kap.

10 §¹

Av 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) framgår att socialnämnden utan hinder av sekretess kan polisanmäla brott som hindrar nämndens verksamhet. Av 10 kap. 21–23 §§ samma lag följer att sekretess även i vissa andra fall inte hindrar att uppgifter som angår misstanke om brott lämnas till en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet.

Detsamma gäller enligt 10 kap. 19 § samma lag uppgifter som behövs för att förhindra ett förestående eller avbryta ett pågående brott som avses i den paragrafen. Av 10 kap. 18 a § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild som inte har fyllt tjuogoett år lämnas till Polismyndigheten eller Säker-

Detsamma gäller enligt 10 kap. 19 § samma lag uppgifter som behövs för att förhindra ett förestående eller avbryta ett pågående brott som avses i den paragrafen. Av 10 kap. 18 a § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild som inte har fyllt tjuogoett år lämnas till Polismyndigheten eller Säker-

hetspolisen i brottsförebyggande syfte under vissa angivna förutsättningar. Av 10 kap. 18 b § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i syfte att förebygga terroristbrottslighet under vissa angivna förutsättningar.

hetspolisen i brottsförebyggande syfte under vissa angivna förutsättningar. Av 10 kap. 18 b § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i syfte att förebygga terroristbrottslighet under vissa angivna förutsättningar. Av 10 kap. 18 c § samma lag framgår dessutom att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde lämnas till Polismyndigheten i syfte att förebygga våld eller andra övergrepp mot en närstående under vissa angivna förutsättningar.

Från socialtjänsten ska utan hinder av sekretess lämnas

1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem, om uppgifterna för särskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket,

2. uppgifter som behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481), och

3. uppgifter om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

16 kap.

10 §²

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela sådana föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet som avser

1. barn och unga,
 2. äldre personer,
 3. personer med funktionsnedsättning,
 4. missbrukare, och
 5. personer som anges i 5 kap. 11 §.
5. personer som anges i 5 kap. 11 och 11 a §§.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela sådana föreskrifter som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet vid sådana hem som avses i 6 kap. 3 §.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2021.

² Senaste lydelse 2009:596.

Prop. 2020/21:163 2.2 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att det i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska införas en ny paragraf, 10 kap. 18 c §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

18 c §

Sekretessen enligt 25 kap. 1 § och 26 kap. 1 § hindrar inte att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde lämnas till Polismyndigheten, om

1. det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den enskilde mot den närstående kommer att begå ett sådant brott som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottbalken för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år,

2. uppgiften kan antas bidra till att förhindra brottet, och

3. det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den enskilde eller för den närstående, eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

En uppgift som angår misstanke om ett begånget brott får dock lämnas endast under de förutsättningar som i övrigt anges i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2021.

2.3 Förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 5 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

5 §¹

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 12–14 §§ och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,	
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, <i>eller</i>	2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel, <i>eller</i>	3. är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel, <i>eller</i>
	4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2021.

¹ Senaste lydelse 2017:62.

2.4 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

7 §¹

Ett barns behov av information, råd och stöd ska särskilt beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,	
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, <i>eller</i>	2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar.	3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, <i>eller</i>
	4. utsätter <i>eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.</i>

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2021

Regeringen beslutade den 9 mars 2017 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över arbetet med återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld (dir. 2017:26). Utredningen, som antog namnet Utredningen om återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld (S 2017:02), överlämnade den 29 maj 2018 betänkandet Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld (SOU 2018:37). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag i relevanta delar finns i *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Arbetsmarknadsdepartementet (A2019/00552).

Under den fortsatta beredningen har *Integritetsskyddsmyndigheten* och *Säkerhetspolisen* beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till lagrådsremiss. Integritetsskyddsmyndighetens synpunkter behandlas i avsnitt 7.2. Inkomna yttranden finns tillgängliga i Arbetsmarknadsdepartementet (A2021/00575).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 4 mars 2021 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 5 och 7.1 och i författningskommentaren (avsnitt 10.1).

I förhållande till lagrådsremissen har dessutom vissa mindre språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

4 Behov av förebyggande åtgärder

Regeringens bedömning: Det bör vidtas ytterligare förebyggande åtgärder för dem som utsätter närstående för våld i syfte att bryta våldsamma beteenden i nära relationer och skydda våldsutsatta och personer som riskerar att bli utsatta för våld. Barns situation bör särskilt beaktas i det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig om behovet av att vidta åtgärder för att förebygga våld i nära relationer, däribland *Inspektionen för vård och omsorg* och *Jämställdhetsmyndigheten* samt *Borlänge* och *Ekerö kommuner*, anser att sådana åtgärder behöver riktas även till andra än de våldsutsatta. *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* anser att förebyggande arbete ska vara inriktat på att arbeta med barn och ungdomar. *Rädda Barnen* anser att det är bra att lägga fokus på förövaren eftersom det är den som ska ändra sitt beteende, inte den utsatta. Bland annat *Länsstyrelsen i Gotlands län* anser

Prop. 2020/21:163 att det är positivt med ett perspektivskifte från ett ensidigt fokus på den som utsätts för våld till ett ökat fokus på den som utsätter andra för våld. *Göteborgs kommun* anser att det är nödvändigt att utveckla och systematisera arbetet för att förebygga våld och ge relevant stöd till våldsutsatta. *Ersta Sköndal Bräcke högskola* anser att ambitionen att hälso- och sjukvården i högre utsträckning ska arbeta med våldsutövare är positiv men att den utan konkreta krav som t.ex. lagstiftning inte får några effekter. *Rättsmedicinalverket* understryker att återfallsförebyggande insatser för våldsutövare bör vara kunskapsbaserade och löpande kvalitets-säkras. *Folkhälsomyndigheten* bedömer att insatserna i betänkandet i mångt och mycket är sekundärpreventiva, dvs. förebygger upprepning av redan inträffat våld. Myndigheten vill framhålla betydelsen av primärpreventiva insatser för att förebygga våld.

Skälen för regeringens bedömning

Problemet våld i nära relationer

I propositionen Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken (prop. 2005/06:155) uttrycks att det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Utifrån det övergripande målet arbetar regeringen efter sex delmål. Det sjätte delmålet är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra samt att kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Delmålet omfattar alla yttringar av fysiskt och psykiskt, inklusive sexuellt, våld och hot om våld som riktas mot kvinnor och flickor. Delmålet omfattar vidare hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och handel med människor för sexuella ändamål (prop. 2005/06:155 s. 53).

Trots både skärpt lagstiftning och att ideell och offentlig verksamhet har utvecklats på området, är våldet ännu omfattande och kostsamt. Studier visar att mäns våld mot kvinnor, förutom det stora personliga lidande det orsakar dem som drabbas, innebär mycket stora samhällskostnader. Regeringen beslutade hösten 2016 om en tioårig nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor som redovisades i skrivelsen Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10). Strategin uppmärksammar att ansträngningarna hittills har tenderat att hantera våldets konsekvenser snarare än dess orsaker. Enligt strategin är regeringens ambition att verka för en omorientering, från ett reaktivt till ett proaktivt förhållningssätt, och att främja utvecklingen av effektiva åtgärder för att förhindra både att våld utövas och att våld upprepas. Fokus ska genomgående sättas på den eller de som utövar våld och de som har bäst förutsättningar att stoppa det. För att åstadkomma detta uttrycker regeringen i strategin att det krävs skarpare och mer träffsäkra åtgärder vad gäller skydd och brottsbekämpning. I likhet med bl.a. *Länsstyrelsen i Gotlands län* anser regeringen att det krävs ett ökat fokus på den som utsätter närstående för våld, vilket har tydlig koppling till den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Enligt *Unizon* behöver samhället tro att det går att förändra män som utsätter andra för våld.

Mäns våld mot kvinnor är, som konstaterades i propositionen Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor (prop. 2006/07:38 s. 8), ett omfatt-

ande samhällsproblem och har allt mer kommit att betraktas som samhällets ansvar och inte, som tidigare, en privat angelägenhet. Det ställs därför större krav på att samhället också tar sitt ansvar och att myndigheterna agerar och vidtar nödvändiga och effektiva åtgärder, både för att förebygga och förhindra våld och för att skydda dem som utsätts. Våld i nära relation, som även kan vara hedersrelaterat, innebär kränkningar som påverkar flera aspekter av livet. Våldet innebär hälsoproblem, med omfattande fysiska och psykiska konsekvenser för såväl de våldsutsatta själva som deras eventuella barn, varför hälso- och sjukvården självklart också är en viktig aktör. Världshälsoorganisationen (WHO) har klassificerat mäns våld mot kvinnor som en folkhälsofråga. Våldet leder många gånger till svåra sociala problem, såsom social isolering, ekonomiska problem, svårigheter med bostadssituationen och sjukskrivningar. I Brottsförebyggande rådets rapport *Brott i nära relationer* (2014:8) uttrycks att det är vanligare att kvinnor än män blir utsatta för grovt våld. Det innebär att kvinnor har ett betydligt större behov, i jämförelse med män, av hjälp och stödsatser, och då framför allt sjukvård.

Våldet påverkar även barn som lever med föräldrar som utövar eller utsätts för våld. Barnen riskerar både att bevittna våld och att själva utsättas för våld eller andra övergrepp. Forskning visar att barn som utsätts för våld eller bevittnar våld mellan sina föräldrar löper större risk att själva utsättas för eller utsätta närstående för våld senare i livet.

Våld mot närstående

Våld i nära relationer kan ta sig många former, alltifrån subtila handlingar till grova brott. Begreppet våld har, såsom *Uppsala universitet* påpekar, ingen entydig definition. *Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)* ger uttryck för betydelsen av att sexuellt våld inkluderas i definitionen av våld i nära relationer. WHO skiljer på fyra typer av våld i nära relationer: fysiskt våld, psykiskt våld, sexuellt våld och försummelse. Den straffrättsliga reglering som aktualiseras när det gäller våld i nära relationer återfinns huvudsakligen i 3 kap. brottsbalken, som handlar om brott mot person, 4 kap. brottsbalken, som handlar om brott mot frihet och frid och 6 kap. brottsbalken, som handlar om sexualbrott.

När det gäller begreppet närstående i detta sammanhang, dvs. våld mot närstående, anges i förarbetena till socialtjänstlagen (2001:453) att utgångspunkten för bedömningen om någon ska betraktas som närstående eller inte är om det föreligger en nära och förtroendefull relation, som mellan makar, sambor, pojk- och flickvänner eller om det är en person som man har ett mer fast och varaktigt förhållande med, som t.ex. föräldrar och fosterföräldrar, mor- och farföräldrar, mostrar och fastrar, syskon, barn och barnbarn. Bedömningen ska göras utifrån familje- och levnadsförhållandena i det enskilda fallet (prop. 2006/07:38 s. 46).

Personer som utsätter närstående för våld

Regeringens jämställdhetspolitiska delmål, liksom den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, består av två led, dels att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, dels att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Båda leden ska ses som olika aspekter av samma mål (se prop.

Prop. 2020/21:163 2005/06:155 s. 42). Den nationella strategin riktar sig mot våld som kvinnor och flickor utsätts för på grund av sitt kön och mot våld som de utsätts för i särskilt hög grad eller som generellt sett har särskilt svåra konsekvenser för dem. Som nämns ovan är det vanligare att kvinnor blir utsatta för grovt våld.

Även män och pojkar kan vara utsatta för våld från närstående och för hedersrelaterat våld och förtryck. Omvänt kan kvinnor och flickor utsätta närstående för våld och för hedersrelaterat våld och förtryck. Insatser för enskilda som är utsatta för våld, eller utsätter andra för våld, styrs av regelverk som i grunden är könsneutralt formulerade. Sådant våld som huvudsakligen, men inte uteslutande, utövas av män mot kvinnor omfattas i sin helhet av den nationella strategin.

När det gäller våld från närstående, inklusive hedersrelaterat våld, syftar insatser inom strategin till att även motverka mäns och pojkars utsatthet för våld respektive kvinnors och flickors utövande av våld. Både flickor och pojkar drabbas av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, dels genom att direkt utsättas för våld, dels genom att tvingas bevittna våld (prop. 2005/06:166 s. 13).

Vidare kan mäns våld mot kvinnor handla om våld mot homosexuella och bisexuella kvinnor. Våldet kan vara relaterat till fler faktorer än köns-tillhörighet, såsom homofobi och rasism. Arbetet för att främja kvinnors och flickors frihet från mäns våld har viktiga beröringspunkter med arbetet för att främja homosexuellas, bisexuellas, trans- och queerpersoners (hbtq) rättigheter, t.ex. att förändra maskulinitetsnormer och nedvärderingen av egenskaper som traditionellt betraktats som kvinnliga (skr. 2006/07:110 s. 114 och 115).

Personer som utövar våld mot närstående är en heterogen grupp, vilket gör att anledningen till våldsutövande sällan kan ges en enkel förklaring. Forskningen har olika förklaringsmodeller till det och kategorierna för att beskriva våldsutövare i nära relation har också blivit fler. Inom bl.a. rättsväsendet, socialtjänsten och hälso- och sjukvården finns utvecklade riskbedömningsinstrument för att bedöma sannolikheten för återfall i våld mot närstående. Tidigare utövande av fysiskt våld, missbruk, separation, relationella problem eller en instabil situation på arbetsmarknaden är några exempel på problemområden som kan känneteckna ökad risk för upprepat våld mot närstående.

Hedersrelaterat våld

Hedersrelaterat våld utövas ofta i en nära relation där offret inte sällan är beroende av eller starkt känslomässigt bunden till förövaren eller förövarna utövar en stark kontroll över offret, vilket begränsar handlingsfriheten. Hedersrelaterat våld och förtryck innefattar även andra aspekter. Det kännetecknas av att det finns ett starkt kollektivistiskt inslag, ofta i en familj och släktrelation, som bl.a. innebär att individens intressen och handlingar anses vara underordnade familjens och att individens sexualitet och intima relationer är hela familjens angelägenhet som kan påverka familjens anseende.

Hedersnormerna grundar sig i en föreställning om heder som inte delas av övriga samhället och som strider mot principen om alla människors lika värde och rättigheter och den enskilda människans frihet och värdighet.

Till hedersnormerna hör, som konstaterades i propositionen Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (prop. 2019/20:131 s. 24), bl.a. uppfattningen att familjens rykte och anseende är avhängigt kvinnliga familjemedlemmars kyskhet och oskuld samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till dessa ideal.

Våld i nära relation är ett upprepningsbrott

Risken för att en person, oftast en kvinna, som har utsatts för våld i en nära relation ska utsättas igen är mycket stor i jämförelse med andra typer av brott. I rapporten *Brott i nära relationer* pekade Brottsförebyggande rådet på att av de som har utsatts för fysiskt våld i nära relationer under 2012 blev cirka var fjärde person utsatt flera gånger. Av de personer som utsattes för återkommande fysiskt våld utsattes nästan 90 procent även för återkommande psykiskt våld.

Studier visar att mäns våld mot kvinnor oftare är upprepat, tenderar att vara grovt och resulterar i fler negativa konsekvenser för de drabbade kvinnorna och eventuella barn. I Socialstyrelsens rapport *Dödsfallsutredningar 2016–2017*, uttrycks hur det i flera fall framkom att brottsoffret hade utsatts för systematiskt och upprepat hot och våld. Två tredjedelar hade dödshotats. I rapporten framgår det även att våldet ofta trappats upp den närmaste tiden före gärningen. Det beskrivs hur några av offren en kort tid före gärningen uttryckt situationen som mycket farlig och uppfattade att de riskerade att bli allvarligt skadade eller dödade. För att ytterligare utveckla stödet till våldsutsatta i nära relationer och bryta ett våldsam samt beteende finns det således anledning att ge insatser till våldsutövare för att våldet och våldets konsekvenser ska upphöra.

Det behövs även insatser till barn som drabbas av våld i hemmet. Insatser till barn kan samtidigt förebygga våld på både kort och lång sikt. De kan alltså vara både primär- och sekundärpreventiva, dvs. både motverka att barn som vuxna själva blir våldsutövare och förebygga upprepning av det våld som barnen upplever. Det behövs, som *Folkhälsomyndigheten* framhåller, även primärpreventiva insatser. Sådana kan utföras inom skolan, elevhälsan, ungdomsmottagningarna, barn- och ungdomspsykiatrin samt socialtjänsten. Det är således viktigt att, som *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* pekar på, inrikta arbetet även mot barn och ungdomar. Skolornas arbete med värdegrundsfrågor som demokrati, jämlikhet, jämställdhet, etnicitet, mobbning, kränkande behandling och mänskliga rättigheter är en betydelsefull del i det förebyggande arbetet liksom skolhälsovården där barnens problem kan fångas upp. I sammanhanget är även anmälningskyldigheten till socialnämnden enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen för personal som arbetar med barn och unga inom bl.a. yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet eller annan sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården eller på socialtjänstens område viktig att efterfölja.

Arbetet med personer som utsätter närstående för våld är eftersatt

Arbetet med personer som utsätter närstående för våld för att de ska upphöra med sitt våldsamma beteende är ett eftersatt område. Liksom i fråga om insatser till andra grupper som har behov av att ändra skadliga beteenden som t.ex. missbruk, finns det utvecklingspotential inom både forsk-

Prop. 2020/21:163 ning och praktik när det gäller insatser till personer som utsätter närstående för våld. Bland dem som arbetar med personer som utsätter närstående för våld finns en stor efterfrågan på metodstöd och kunskapsutveckling. Med hänsyn till att de som utsätter närstående för våld är en heterogen grupp behöver utbudet av insatser vara brett och ges av flera aktörer beroende på behov. I betänkandet *Män och jämställdhet* (SOU 2014:6) bedömdes att frivilligbaserade behandlingsenheter på området har svårt att nå unga män, män med utländsk bakgrund och hbtq-personer.

Regeringen har i den nationella strategin också betonat att kvinnors och barns säkerhet ska vara en central del i arbetet med män som har utövat våld mot närstående kvinnor, inklusive när det är fråga om behandlingsinsatser. En särskilt kritisk tid infaller enligt strategin när den som har avtjänat ett straff ska återgå till ett liv i frihet. Behovet av stöd och insatser i detta skede är ett område som kräver särskild uppmärksamhet och samverkan mellan en rad samhällsaktörer, inklusive kommuner och vårdgivare. Av strategin framgår att till faktorer som kan minska risken för återfall i brott hör tillgång till vård för psykisk ohälsa och missbruk liksom grundläggande sociala behov som boende, sysselsättning och utbildning. Genom att skapa bättre förutsättningar för människor att lämna ett kriminellt liv kan tryggheten öka och brottsligheten minska (skr. 2016/17:10 s. 129 och 130).

Regeringen anser i likhet med *Rättsmedicinalverket* att återfallsförebyggande insatser för våldsutövare bör vara kunskapsbaserade och löpande kvalitetssäkras. För att kunna göra denna kvalitetssäkring, samt för att kunna följa upp och utveckla arbetet, är dokumentationen av de insatser som ges avgörande. Samtidigt kan det konstateras att det förebyggande arbetet för att förhindra personer som utsätter närstående för våld att upphöra med våldet är ett utvecklingsområde. Kriminalvården har under lång tid arbetat med behandlingsprogram för personer som har dömts för brott efter att ha utsatt närstående för våld. Myndigheten har i dag ett utvecklat arbete inom området som har utvärderats och reviderats efter forskning och evidens.

Myndigheters och organisationers arbete

Flera myndigheter har ett ansvar som riktar sig till personer som utsätter närstående för våld. Huvudsakligen hanterar socialtjänsten, hälso- och sjukvården och Polismyndigheten individärenden för målgruppen. Socialnämnden har enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för socialtjänsten och för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver.

Till Socialstyrelsens uppgifter hör, utöver att utfärda föreskrifter och allmänna råd, att ta fram lägesrapporter och bistå regeringen med underlag och expertkunskap för utvecklingen inom socialtjänst och hälso- och sjukvård. Socialstyrelsen ansvarar även för utredningar som avser dödsfall eller fall där barn utsatts för grov eller synnerligen grov misshandel och brottet har begåtts av en närstående eller tidigare närstående, enligt lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall. Utredningsverksamheten syftar enligt 1 § nämnda lag till att regeringen ska få underlag för att fatta beslut om åtgärder som har som mål att förebygga att barn får illa eller att vuxna utsätts för våld eller andra

övergrepp av en närstående eller tidigare närstående person. Sedan den 1 januari 2012 gäller att även dödsfall avseende kvinnor och män som avlidit med anledning av brott av en närstående eller tidigare närstående ska utredas. En utredning enligt lagen avser att klarlägga samtliga förhållanden som har inneburit att den avlidna kvinnan eller mannen har varit i behov av skydd eller stöd och hjälp för att förändra sin situation samt vilka åtgärder som har vidtagits eller hade kunnat vidtas för att skydda eller stödja och hjälpa henne eller honom. Med kunskaper från utredningsverksamheten kan arbete med att skydda och stödja våldsutsatta kvinnor och män samt eventuella barn förbättras och insatser vidtas i ett tidigt skede. Genom förslagen i propositionen Utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall (prop. 2017/18:215) utökades den 1 januari 2019 utredningarna till att omfatta fler fall än där barn eller vuxna avlidit. Så ska t.ex. fall där barn utsatts för grov misshandel eller synnerligen grov misshandel utredas om brottet begåtts av en närstående eller tidigare närstående person.

Andra myndigheter som har uppdrag av betydelse för arbetet mot våld i nära relationer är Jämställdhetsmyndigheten, Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet och Nationella kompetensteamet vid Länsstyrelsen i Östergötlands län, som har det nationella ansvaret mot hedersrelaterat våld och förtryck. Varje länsstyrelse har ett regionalt uppdrag att inom sitt län bistå och utveckla bl.a. arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Till dessa myndigheter kommer rättsväsendets myndigheter som Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Kriminalvården.

Även andra aktörer, särskilt civilsamhällets organisationer, är aktiva och spelar en stor roll i arbetet mot våld mot närstående.

Det behövs ytterligare förebyggande åtgärder

Att förebygga mäns våld mot kvinnor, dvs. att förhindra att våld över huvud taget uppstår eller upprepas, är den huvudsakliga utgångspunkten för den nationella strategin för att förebygga mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10). Utöver insatser till dem som utsätts eller har utsatts för våld bör fokus även vara på den eller dem som utövar våldet, eftersom det är de som måste upphöra med våldet. För att ambitionen att arbeta med inriktning även på våldsutövaren ska få effekt anser regeringen, i linje med vad *Ersta Sköndal Bräcke högskola* framför, att det behövs lagstiftning.

Regeringen uttalade i propositionen Utredningar avseende vissa dödsfall (prop. 2011/12:4 s. 21) att det i Sverige fortfarande dödas ett stort antal kvinnor, och även män, varje år på grund av våld av sin partner eller en annan närstående och att samhället i flera av dessa fall känt till att det finns ett behov av skydd och stöd är oacceptabelt. Samhället måste, enligt regeringen, ta sitt ansvar och göra allt som är möjligt för att förhindra att denna typ av brott kan begås. För regeringen är det en målsättning att alla ska kunna leva i trygghet och säkerhet.

Det är även angeläget att i större utsträckning uppmärksamma barns situation när det förekommer våld i barnets närmiljö. Detta för att både på kort och lång sikt motverka våld i nära relationer. Förbättrad upptäckt av våld samt starkare skydd och stöd för personer som utsätts för våld i nära relation bidrar till att förstärka skyddet och stödet för de barn som upplever

Prop. 2020/21:163 våld i närmiljön. Med stöd avses här alla former av stöd, inkluderat vård och behandlingsinsatser. Det finns redan inom ramen för nuvarande lagstiftning utrymme att arbeta förebyggande för att förhindra att våld utövas i nära relationer. Det som sker i dag är dock otillräckligt.

Regeringen bedömer mot denna bakgrund att det bör vidtas ytterligare förebyggande åtgärder för dem som utsätter närstående för våld i syfte att bryta våldsamma beteenden i nära relationer och skydda våldsutsatta och personer som riskerar att bli utsatta för våld. Barns situation bör särskilt beaktas i det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer.

5 Socialnämndens ansvar för personer som utsätter närstående för våld

Regeringens förslag: Det ska i socialtjänstlagen införas en bestämmelse om att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

När socialnämnden fullgör uppgiften ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela sådana föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet som avser de som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att det av lagtexten uttryckligen ska framgå att ansvaret ska avse att tillhandahålla insatser.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna, däribland *Folkhälsomyndigheten*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Polismyndigheten*, *Region Gävleborg*, *flera kommuner* och *MÅN*, tillstyrker eller är positiva till förslaget. *Länsstyrelserna i Gotlands och Östergötlands län*, *Västra Götalandsregionen* samt *Botkyrka* och *Stockholms kommuner* framhåller att det kan ge förutsättningar för att likabehandla de som utsätter närstående för våld när det gäller stöd och behandling. Enligt *Socialstyrelsen* bör bestämmelsen utformas så att ansvaret harmonierar med vad som gäller för dem som har utsatts för våld. *Borlänge kommun* och *Sveriges Kommuner och Regioner* anser att förslaget innebär en ny skyldighet för kommunerna. Flera remissinstanser, bl.a. *länsstyrelserna i Stockholms, Västerbottens och Östergötlands län* och *Ronneby kommun*, anser att skyldigheten bör kunna innefatta både behovsprövade insatser och s.k. serviceinsatser. Bland annat *Sveriges Kommuner och Regioner* anser att det finns behov av förtydligande av ansvarsfördelningen mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården. *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL)* välkomnar att uttrycket våld i nära relationer används då uttrycket mäns våld mot kvinnor osynliggör hbtq-personer och män som utsätts. Att inte hänvisa till mäns våld mot

kvinnor och tjejer osynliggör enligt *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* det systematiska våldet och den maktstruktur som härskar. Flera remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen och Rädda Barnen*, betonar att barnperspektivet behöver beaktas. *Statens institutionsstyrelse* och *Stockholms universitet (Institutionen för socialt arbete)* lyfter fram att det även finns yngre personer som lever med denna typ av våld som offer eller förövare. *Myndigheten för delaktighet* anser att funktionshinderperspektivet behöver beaktas. *Uppsala universitet* avstyrker förslaget och framhåller att det saknas en definition av våld och en redogörelse för evidensbaserade insatser som kan få förövare att upphöra med våldet.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande reglering av socialnämndens ansvar

Socialnämnden har enligt 2 kap. 1 § och 2 a kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Till socialnämndens uppgifter hör enligt 3 kap. 1 § samma lag att svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det. Av 4 kap. 1 § nämnda lag följer att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på ett annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och sin livsföring i övrigt. Socialnämnden får enligt 4 kap. 2 § ge bistånd utöver vad som följer av 1 § om det finns skäl för det.

I 5 kap. socialtjänstlagen finns särskilda bestämmelser för olika grupper. Det rör sig om barn och unga, äldre, personer med funktionsnedsättningar, personer som missbrukar eller är beroende, personer som vårdar eller stödjer närstående och brottsoffer samt skuldsatta. Till socialnämndens uppgifter hör enligt 5 kap. 11 § samma lag att verka för att den som har utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

För personer som utövar våld eller andra övergrepp mot närstående finns det ingen särskild reglering i socialtjänstlagen. I förarbetena till den ändring i socialtjänstlagen som innebar att socialnämnden särskilt ska beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld kan vara i behov av hjälp och stöd uttalades att socialtjänsten har ett ansvar för att ta ett helhetsgrepp och se till att familjen får den hjälp och det stöd som respektive person behöver, se propositionen Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor (prop. 2006/07:38 s. 25).

Enligt Socialstyrelsens allmänna råd om våld i nära relationer (SOF S 2014:4) bör socialnämnden med utgångspunkt i barnets behov kunna erbjuda insatser dels till våldsutövande föräldrar, dels till andra våldsutövande vuxna som bor tillsammans med barn.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen) uttrycker i

Prop. 2020/21:163 artikel 16 att parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att inrätta eller stödja program som syftar till att förövare som har utövat våld i hemmet ska lära sig att inte bete sig våldsamt i mellanmännsliga relationer i avsikt att förebygga ytterligare våld och förändra ett våldsamt beteendemönster.

Behov av ändring i socialtjänstlagen

Till socialnämndens uppgifter hör enligt 5 kap. 11 § första stycket socialtjänstlagen att verka för att den som har utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Någon motsvarande bestämmelse finns inte när det gäller våldsutövare generellt eller personer som utsätter närstående för våld eller övergrepp. Regeringen konstaterar, i likhet med vad *Stockholms kommun* framför, att det varierar mellan kommunerna vilket ansvar de anser sig ha för personer som utsätter närstående för våld. *Borlänge kommun* och *Sveriges Kommuner och Regioner* anser att förslaget innebär en ny skyldighet för kommunerna. Kommunerna uppfattar bestämmelsen i 5 kap. 11 § på olika sätt och gör olika tolkningar av om den inkluderar denna grupp. Vissa kommuner uppfattar det som att det finns en skyldighet för socialnämnden att erbjuda insatser även till våldsutövare, medan andra anser att det inte finns något stöd för att ansvaret redan skulle avse denna grupp. I praktiken ser det olika ut i kommunerna huruvida insatser ges till personer som utsätter närstående för våld och i vilken utsträckning detta sker. Det varierar även vilka insatser som ges.

Att tillämpningen kommuner emellan skiljer sig åt i landet och att det därmed har betydelse var personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp bor är olyckligt. Det riskerar att leda till att personer som utsätter närstående för våld inte ges samma förutsättningar att få insatser. Detta drabbar ytterst de våldsutsatta. Det är inte heller tydligt i vilken utsträckning socialnämnden har ett ansvar för en person som utsätter närstående för våld som är fristående från när hjälp och stöd ges till en våldsutövare som är medlem i samma familj som den våldsutsatta. Av förarbetena framgår i detta avseende endast att socialtjänsten i sammanhanget då hjälp och stöd ges till våldsutsatta kvinnor har ett ansvar för att ta ett helhetsgrepp och se till att familjen får den hjälp och det stöd som respektive person behöver (prop. 2006/07:38 s. 25). Regeringen anser mot denna bakgrund att socialnämnden framöver bör ha ett större fokus än i dag på att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld ges insatser som syftar till att förändra deras beteende och förhindra att de fortsätter utsätta närstående för våld. Regeringen anser därför att det behövs en särskild reglering i socialtjänstlagen om socialnämndens ansvar för personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp. Skyldigheten bör tydligt framgå av regleringen. På så sätt skulle det, som påpekas av flera remissinstanser, däribland *länsstyrelserna i Gotlands och Östergötlands län*, finnas bättre förutsättningar för likvärdig tillgång till stöd och behandling för denna grupp i hela landet.

Socialnämnden ska verka för att personer som utsätter närstående för våld ska ändra sitt beteende

Den nya regleringen av socialnämndens ansvar för de personer som utsätter närstående för våld eller andra övergrepp bör förhålla sig till regler-

ingen som avser brottsoffer. I den befintliga regleringen i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen uttrycks socialnämndens skyldighet på så sätt att nämnden ska verka för att brottsoffer och dennes närstående får stöd och hjälp. Regeringen vill understryka att införandet av en reglering om socialnämndens ansvar för personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld inte får ske på bekostnad av brottsoffer. Enligt utredningens förslag, som visserligen allmänt stöds av många remissinstanser, ska socialnämndens ansvar uttryckas som att det till socialnämndens uppgifter hör att tillhandahålla insatser för aktuell målgrupp. Om ansvaret skulle uttryckas på det sättet finns det enligt regeringens mening emellertid en risk för att det uppfattas som att insatser som erbjuds till dem som utövar våld mot närstående bör prioriteras framför insatser som erbjuds till dem som är utsatta för våld av närstående, eftersom regleringen om ansvaret för våldsutsatta inte är utformad på det sättet. *Socialstyrelsen* anser att socialnämndens ansvar bör uttryckas som att till socialnämndens uppgifter hör att verka för att ge stöd och hjälp till personer som utsätter närstående för våld, så att ansvaret för dessa personer harmonierar med ansvaret för dem som utsätts för våldet. För att undvika att det kan uppfattas som att införandet av regleringen om socialnämndens ansvar för våldsutövare sker på bekostnad av de våldsutsatta bör enligt regeringens mening detta uttryckssätt inte användas i den reglering som föreslås. I syfte att klargöra att socialnämndens ansvar tar sikte på att få personer som utsätter närstående för våld att upphöra med våldet föreslog regeringen i lagrådsremissen att ansvaret uttrycks på så sätt att socialnämnden ska verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld ska upphöra med våldet eller övergreppen. Det innebär att socialnämnden, inom sina befogenheter, ska arbeta för att de som utsätter närstående för våld ska få förutsättningar att ändra sitt beteende och upphöra med våldet. *Lagrådet* föreslår att bestämmelsen lämpligen kan utformas på så sätt att det till socialnämndens uppgifter hör att motverka fortsatta övergrepp från den som utsätter eller har utsatt en närstående för våld eller andra övergrepp. Regeringen delar Lagrådets uppfattning att utformningen bör justeras i förhållande till lagrådsremissens förslag. Detta för att undvika ett uttryckssätt som innebär att något som inte är pågående ska upphöra. Regeringen anser dock att bestämmelsen bör ange att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt en närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

Det kan i sammanhanget nämnas att Utredningen Framtidens socialtjänst i betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) föreslår en ny socialtjänstlag, med en ny struktur och delvis annan begreppsanvändning. Utredningen har haft i uppdrag att göra en översyn av socialtjänstlagen. I uppdraget har även ingått att se över lagens indelning med bestämmelser om olika grupper. Utredningen pekar på att det finns vissa problem med nuvarande gruppindelning och föreslår att den nya lagen ska ha en annan struktur, där gruppindelningen tonas ned. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet. Samtidigt är det angeläget att klargöra socialnämndens ansvar för personer som utövar våld mot närstående. Regeringen anser därför att det finns skäl för att införa en uttrycklig bestämmelse om detta. Den föreslagna bestämmelsen är således anpassad efter socialtjänstlagens nuvarande struktur och begreppsanvändning. Detta hindrar inte att bestämmelsen kan komma att ändras i en ny socialtjänstlag.

När det gäller begreppet våld finns, som *Uppsala universitet* framför, ingen entydig definition. Våld bör enligt regeringens mening i nu aktuell sammanhang användas i samma betydelse som enligt befintlig reglering i socialtjänstlagen, som också tar sikte på situationer då det förekommer våld och andra övergrepp i nära relationer men som avser socialnämndens ansvar för våldsutsatta personer. Detsamma gäller begreppet närstående.

De som utsätter närstående för våld är enligt statistiken, och som *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* betonar, i de allra flesta fall män. Men som *Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL)* poängterar finns det även hbtq-personer och män som utsätts för våld och det också av andra än män. För att ingen ska uteslutas bör den föreslagna regleringen enligt regeringens mening omfatta alla grupper och därför gälla personer som utsätter närstående för våld. Den föreslagna regleringen innefattar, som *Glöm Aldrig Pela och Fadime (GAPF)* påpekar, hedersrelaterat våld och som flera remissinstanser, däribland *Barnombudsmannen* och *Linköpings universitet*, lyfter fram, situationer då barn är inblandade.

Regeringen föreslår därför att en bestämmelse ska införas i socialtjänstlagen som innebär att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

Vad socialnämnden ska göra för att verka för att personer som utsätter närstående för våld ska ändra sitt beteende

Även om personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld bör ha en likvärdig tillgång till insatser som syftar till att våldet ska upphöra är det socialnämndens ansvar att göra bedömningar i de enskilda fallen. Som bl.a. *Rättsmedicinalverket* och *Länsstyrelsen i Stockholms län* framhåller, rör det sig om en heterogen grupp där det kan skilja sig åt vilka insatser som behövs för att en person ska upphöra med det våldsamma beteendet. Socialnämnden bör därför avgöra vilken insats som bör ges med hänsyn till den enskildes förutsättningar och behov, baserat på faktorer som risk för återfall och individens mottaglighet. Hänsyn ska alltid tas till säkerheten för den eller de som har utsatts för våld eller övergrepp och dennes närstående. Det bör också särskilt beaktas exempelvis om den våldsutsatta är ett barn, lever i en hederskultur eller har en särskilt utsatt ställning till följd av en funktionsnedsättning.

För personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld kan det beroende på individens förutsättningar bli aktuellt för socialnämnden att erbjuda olika slags insatser som grundas på samtal. Exempel på hur socialnämnden kan verka för att personer som utsätter närstående för våld ska upphöra med våldet är bl.a. påverkans- och behandlingsarbete, stödjande samtal och information om våld. För våldsutövare, när det utöver våldsamma tendenser finns problem med t.ex. missbruk eller psykisk ohälsa, kan det finnas behov av insatser som tillhandahålls av aktörer utanför socialtjänsten, exempelvis hälso- och sjukvården, såsom allmän rådgivning eller kontakt med en psykiatrisk mottagning. *Uppsala universitet* anför att det i betänkandet saknas en redogörelse för evidensbaserade insatser som kan få förövare att upphöra med våldet. Regeringen konstaterar att sedan betänkandet lämnades har Socialstyrelsen på uppdrag av

regeringen tagit fram metoder för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens behandlingsarbete med våldsutövare i nära relationer. Socialstyrelsen har identifierat metoder med visst vetenskapligt stöd för att förebygga återfall i våld (Socialstyrelsen, Behandlingsmetoder för personer som utövar våld i nära relationer, 2020).

Flera remissinstanser, däribland *Ronneby kommun* samt *länsstyrelserna i Stockholms, Västerbottens och Östergötlands län*, anser att socialnämndens skyldighet bör kunna innefatta både biståndsprövade insatser och s.k. serviceinsatser där personer som utövar våld kan vara anonyma, för att på så sätt ge ökade förutsättningar för att nå den målgrupp våldsutövare som annars inte hade sökt hjälp hos socialtjänsten. Enligt regeringens uppfattning bör varje kommun bedöma hur insatser som ges till personer som utsätter närstående för våld ska utformas för att på bästa sätt möta de förutsättningar och behov som den enskilde har och hur verksamheten som riktas till den aktuella målgruppen ska bedrivas. När det gäller personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld kan det variera vilken typ av insats som kan vara verksam för olika individer. Det kan t.ex. röra sig om telefonrådgivning eller motiverande samtal. Regeringen vill dock framhålla att individuellt anpassade insatser förutsätter en behovsprövning i det enskilda fallet i enlighet med 4 kap. 1 eller 2 § socialtjänstlagen. I SOU 2020:47 lämnas förslag om att socialnämnden även ska kunna tillhandahålla insatser utan behovsprövning. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Socialnämnden ska ta hänsyn till säkerheten för de våldsutsatta och deras närstående

När socialnämnden bedömer vad som bör erbjudas till den som utsätter eller har utsatt en närstående för våld är det inte bara behoven hos den som ska erbjudas insatsen som ska beaktas. Socialnämnden bör även ta hänsyn till de våldsutsatta och deras närståendes behov, särskilt i förekommande fall barnens behov. Som flera remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen* och *Rädda barnen*, framhåller behöver barnperspektivet beaktas. Barn kan vara våldsutsatta men kan även vara våldsutövare, t.ex. mot syskon. Vid åtgärder som rör barn ska enligt 1 kap. 2 § socialtjänstlagen barnets bästa särskilt beaktas. Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande. Vad som är barnets bästa avgörs från fall till fall.

Vidare måste arbetet med att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld ska ändra sitt beteende kunna förenas med eventuella insatser som riktas till de våldsutsatta, dvs. våldsutövarens närstående. När det gäller exempelvis behandlingsarbete med män som har utövat våld mot närstående kvinnor är det av stor vikt att värna berörda kvinnors och barns säkerhet, särskilt i sammanhang där våldsutövaren inte är frihetsberövad. Regeringen delar utredningens bedömning att socialnämnden särskilt ska beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våldet eller övergreppen och dennes närstående, t.ex. ett barn, när den fullgör uppgiften att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. Det bör framgå av författningstexten.

Några remissinstanser förordar en annan författningsteknisk lösning än den som föreslås i betänkandet. Bland annat *Umeå universitet* anser att bestämmelsen om socialnämndens ansvar för våldsutövare bör placeras i en egen paragraf och inte i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen, dvs. den bestämmelse som reglerar socialnämndens ansvar för våldsutsatta och barn. Universitetet anför att kärnan i den paragrafen är insatser för brottsoffer och att det så bör förbli. *Sveriges Kommuner och Regioner* betonar att det behöver vara tydligt att utövande av våld i en nära relation och att utsättas för våldet är olika problem. *Brottsoffermyndigheten* anser att det behöver säkerställas att återfallsförebyggande insatser inriktade på gärningspersoner inte sammanblandas med insatser riktade till våldsutsatta, eftersom intressen och behov väsentligen kan skilja sig åt. *MÅN* och *Unizon* lyfter fram risken för att stödet till våldsutsatta och barn som har upplevt våld bortprioriteras med utredningens författningstekniska lösning. Regeringen anser att det tydligt bör framgå av socialtjänstlagen att socialnämndens ansvar när det gäller personer som utsätter närstående för våld eller andra övergrepp är fristående från skyldigheten att ge stöd till brottsoffer. Regeringen konstaterar att åtgärder för våldsutövare är en del av arbetet för att människor inte ska utsättas för våld och att arbetet med personer som utsätter närstående för våld, i likhet med vad *Jämställdhetsmyndigheten* påpekar, i förlängningen även innebär stöd till utsatta kvinnor och barn. För att tydliggöra att förslaget vilar på egen grund föreslår regeringen att den nya regleringen om socialnämndens ansvar för den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp placeras i en egen paragraf.

Bemyndigande att meddela ytterligare föreskrifter

Till stöd för tillämpningen i fråga om bl.a. säkerheten för brottsoffer och deras närstående framgår av den befintliga regleringen i socialtjänstlagen att regeringen har getts bemyndigande att själv eller genom en myndighet meddela föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet som avser stöd och hjälp för den som har utsatts för brott och dennes närstående. Motsvarande bemyndigande bör även finnas när det gäller den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp. Det var också en följd av utredningens lagtekniska lösning. Eftersom regeringen föreslår att bestämmelserna om socialnämndens ansvar för personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld ska regleras i en egen paragraf behöver motsvarande bemyndigande uttryckligen föras in i den nuvarande regleringen av bemyndiganden i 16 kap. 10 § socialtjänstlagen. Det föreslås därför att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela sådana föreskrifter även i fråga om den nya paragrafen om personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp.

Ansvarsfördelningen mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården

Sveriges Kommuner och Regioner samt *Ekerö* och *Luleå kommuner* pekar på att det finns ett behov av klargörande av ansvarsfördelningen mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården när ansvaret för våldsutövare för-

tydligas i socialtjänstlagen. Luleå kommun menar att ett motsvarande förtydligande bör göras i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Regeringen konstaterar att när det gäller gränsdragningen mellan socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvarsområden finns det inte alltid en skarp gräns mellan vilka behov som faller under respektive aktörs ansvarsområde. Kommuner har enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen ansvar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Enligt paragrafen innebär detta ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän. Regionernas ansvar regleras i hälso- och sjukvårdslagen. Förhållandena i det enskilda fallet avgör ansvarsfördelningen mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården vad gäller att erbjuda insatser. Vidare kan förhållandena vara sådana att den enskilde kan behöva insatser inom såväl socialtjänsten som hälso- och sjukvården. Det bör understrykas att en särskild reglering i socialtjänstlagen om ansvar för personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp inte innebär någon förändring i fråga om hälso- och sjukvårdens ansvar enligt hälso- och sjukvårdslagen.

6 Barns behov av information, råd och stöd från hälso- och sjukvården

Regeringens förslag: Det ska införas bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen om att ett barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas inom hälso- och sjukvården, om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen lämnar endast författningsförslag för ändringen i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

Remissinstanserna: Nästan alla som har yttrat sig över förslaget är positiva till det, däribland *Inspektionen för vård och omsorg*, *Linköpings universitet*, *Länsstyrelsen i Gotlands län*, *Region Uppsala*, *Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)* och *Sveriges Kommuner och Regioner*. Enligt Inspektionen för vård och omsorg skulle regleringen bli tydligare om den utgick från situationer där någon är patient på grund av våld från närstående. Myndigheten saknar motsvarande förslag till ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659). *Folkhälsomyndigheten* och *Västra Götalandsregionen* lyfter fram att barn som har utsatts för eller bevittnat våld löper ökad risk att själva bli våldsutövare. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* understryker vikten av utsatta barns behov av egen information när våldsutövaren är en för barnet signifikant person. *Stockholms universitet* anser det oklart vad som gäller om vårdnadshavare inte samtycker till att information ges samt att den föreslagna regleringen är otillräcklig för att garantera barns rätt till delaktighet enligt artikel 12 i FN:s konvention om barnets

Prop. 2020/21:163 rättigheter (barnkonventionen). *Länsstyrelsen i Gotlands län* anser att förslaget ligger i linje med barnkonventionen. *Tjejers rätt i samhället (TRIS)* anser att barnperspektivet behöver förtydligas ännu mer och att stödet ska erbjudas och anpassas efter barnets behov och särskilda förutsättningar. *Barnombudsmannen*, *Socialstyrelsen* och *Ersta Sköndal Bräcke högskola* har synpunkter på begränsningen av personkretsen. *Rädda Barnen* betonar att tillämpningen behöver följas upp. *Uppsala universitet* stöder principiellt barnets rätt till egen information, men avstyrker förslaget eftersom utövande av våld är ett brott och inte en diagnos.

Skälen för regeringens förslag

Bestämmelser om hälso- och sjukvårdens information, råd och stöd till barn

Ett barns behov av information ska enligt 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen särskilt beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning, har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada eller har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar. Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Enligt 6 kap. 5 § patientsäkerhetslagen ska hälso- och sjukvårdspersonalen särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning, har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, eller är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel samt om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Barns behov av information, råd och stöd ska särskilt beaktas när det förekommer våld i familjen

Ett barns behov av information, råd och stöd ska enligt nuvarande bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen särskilt beaktas i ett antal uppräknade situationer, exempelvis när en förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med missbrukar alkohol eller andra beroendeframkallande medel. Barn som upplever våld i hemmet kan ha liknande behov av att få information, råd och stöd. Dessa barn är mycket utsatta och de löper både en ökad risk att själva utsättas för våld och att fara illa på andra sätt, som t.ex. genom att de bevittnar våld i familjen eller försummas av sina föräldrar. Som *Folkhälsomyndigheten* och *Västra Götalandsregionen* uppmärksammar finns det även risk att barnen själva i sin tur senare i livet kommer att utöva våld mot närstående eller andra. För barnens egen skull och för att motverka framtida våld behövs dessa barn därför också uppmärksammas särskilt. I situationer där barnet eller närstående till barnet utsätts för våld kan barnet behöva få information, råd och stöd från hälso- och sjukvården. Det kan exempelvis röra sig om situationer där det har förekommit allvarligt våld i nära relation, bl.a. hedersrelaterat våld och förtryck. Regeringen anser således att ett barns behov av information, råd och stöd särskilt bör beaktas även i

situationer där det förekommer våld i familjen och föreslår därför att det i hälso- och sjukvårdslagen införs en bestämmelse om att ett barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp. Det kan, som *Jämställdhetsmyndigheten* lyfter fram, vara fråga om att erbjuda barn en möjlighet att berätta om våldet och att informera barnet om barnets rätt till stöd och hjälp.

På motsvarande sätt som det av hälso- och sjukvårdslagen framgår att ett barns behov av information, råd och stöd i vissa situationer särskilt ska beaktas, följer det av patientsäkerhetslagen att hälso- och sjukvårdspersonalen särskilt ska beakta ett barns behov av information, råd och stöd i vissa uppräknade situationer som har sina motsvarigheter i hälso- och sjukvårdslagen. Hälso- och sjukvårdslagen innehåller bestämmelser om hur hälso- och sjukvårdsverksamhet ska organiseras och bedrivs och gäller för samtliga vårdgivare samt regioner och kommuner som huvudmän. I 5 kap. hälso- och sjukvårdslagen finns bestämmelser om verksamheten och särskilda skyldigheter i fråga om barn. Patientsäkerhetslagen innehåller bestämmelser om bl.a. skyldigheter för hälso- och sjukvårdspersonal. I 6 kap. patientsäkerhetslagen regleras hälso- och sjukvårdspersonalens allmänna skyldigheter, däribland i fråga om barn. För att den föreslagna ändringen i hälso- och sjukvårdslagen ska få eftersträvad effekt, bör den i likhet med vad *Inspektionen för vård och omsorg* lyfter fram, åtföljas av en motsvarande ändring i patientsäkerhetslagen. Regeringen föreslår därför att det ska införas en bestämmelse i patientsäkerhetslagen om att hälso- och sjukvårdspersonalen särskilt ska beakta ett barns behov av information, råd och stöd, om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Vilket slags information, råd och stöd som ska ges

Varje barns situation är unik, vilket bl.a. avspeglas i artikel 3 i barnkonventionen, som är en av grundprinciperna i denna konvention. I artikeln uttrycks att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Hänsyn måste därför tas till både omständigheterna omkring barnet och till barnets egna förutsättningar när barnet ges information, råd och stöd. Det bör kunna vara fråga om att erbjuda barnet en möjlighet att berätta om sin upplevda situation. Mötet med barnet om barnets situation kan vara en utgångspunkt för vilken information, vilka råd och vilket stöd som bör ges. Vad informationen, rådet och stödet närmare ska bestå i bör därför, i likhet med vad som gäller för övriga fall då information, stöd och råd ska ges, inte närmare regleras. Informationen bör, som *Tjejers rätt i samhället (TRIS)* lyfter fram, anpassas efter barnets behov och särskilda förutsättningar, vilket bl.a. är viktigt när barn utsätts för hedersrelaterat våld eller har en funktionsnedsättning. Den som lämnar informationen bör så långt möjligt försäkra sig om att barnet har förstått innehållet i och betydelsen av informationen. Regeringen konstaterar att i likhet med vad som gäller när information, råd och stöd ges till ett barn i

de situationer som anges i befintlig reglering bör informationen, råden och stödet till ett barn som ges i en situation då barnet eller en närstående till barnet utsätts för våld eller andra övergrepp anpassas efter barnets ålder och mognad. Principen om barnets bästa kan ibland innebära att någon information inte alls ska lämnas eller lämnas först efter en viss tid, se propositionen Vissa psykiatrirfrågor m.m. (prop. 2008/09:193 s. 29). Sekretess eller tystnadsplikt kan hindra att viss information kan lämnas.

Barnets kontakt med hälso- och sjukvården kan initieras på olika sätt. Det kan t.ex. vara fråga om att en förälder söker vård efter en våldssituation eller för något som inte har med våld eller övergrepp att göra men det kan också vara ett barn som vänder sig till elevhälsan. Utövande av våld är, som *Uppsala universitet* anmärker, ingen diagnos och därför inte hälso- och sjukvårdens egentliga ansvar, men konsekvenserna av våld och övergrepp kan leda till att barnet utvecklar ett riskfyllt beteende senare i livet. När en person söker vård efter ett övergrepp och ett barn följer med är det viktigt att uppmärksamma det medföljande barnets egen situation och hälsa samt ge barnet information, stöd och hjälp för barnets egen skull. Det centrala i detta sammanhang är barnets behov och inte på vilket sätt barnet har kommit i kontakt med vården. Något tydliggörande av författningsregleringen på det sätt som *Inspektionen för vård och omsorg* efterfrågar i det avseendet är därför enligt regeringens mening inte lämpligt.

Stockholms universitet anser att det är otydligt om det krävs samtycke från vårdnadshavarna för att informationen ska kunna ges och att den föreslagna regleringen är otillräcklig om den är tänkt att garantera barns rätt till delaktighet enligt artikel 12 i barnkonventionen. Regeringen konstaterar att enligt den nuvarande lydelsen av bestämmelsen ska barnets behov av information, råd och stöd särskilt beaktas när föräldrarna t.ex. lider av allvarliga psykiska problem eller missbruk. Frågan om samtycke från vårdnadshavarna bör vid tillämpningen av det föreslagna tillägget om att ett barns behov av information, råd och stöd i situationen då våld förekommer hanteras på motsvarande sätt som när det gäller de övriga situationer som anges i bestämmelsen. Ett beslut om att ge ett barn information bör bygga på en kvalificerad bedömning från vårdpersonalens sida. Barnets rätt till trygghet och säkerhet måste alltid komma i första rummet.

I likhet med vad *Rädda Barnen* framför anser regeringen att tillämpningen av den föreslagna regleringen behöver följas upp. Regeringen konstaterar att det finns tillsyns- och analysmyndigheter på vård- och omsorgsområdet som ansvarar för sådan uppföljning.

Personkretsen som bestämmelsen tar sikte på

Flera remissinstanser har synpunkter på att den personkrets som bestämmelsen tar sikte på är begränsad. *Barnombudsmannen* anser att bestämmelsen utöver barnets föräldrar eller någon annan som barnet varaktigt bor tillsammans med även bör omfatta situationen när barnet har umgänge med en förälder. *Ersta Sköndal Bräcke högskola* efterfrågar en motivering till varför förslaget inte omfattar situationen där barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor med utsätts för våld av t.ex. en person som den ena föräldern har en relation med men inte bor tillsammans med. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* understryker barnets behov av information när våldsutövaren är en för barnet signifikant person.

Regeringen har förståelse för dessa synpunkter och att det finns skäl för att bestämmelsen, som *Socialstyrelsen* för fram, även borde omfatta barn i våldsutsatta situationer där den som utövar våldet inte bor tillsammans med barnet. Den befintliga regleringen om information, råd och stöd till barn tar emellertid endast sikte på barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med. I förarbetena till paragrafen gjordes överväganden kring personkretsen. Regeringen konstaterade då att bestämmelsen är avsedd att träffa vuxna som har den faktiska vårdnaden om barnet, t.ex. familjehemsföräldrar eller styvföräldrar (prop. 2008/09:193 s. 12 och 29). En utvidgning av personkretsen är således en större fråga som kräver överväganden som går utöver vad detta lagstiftningsarbete tar sikte på och det har heller inte rymts inom utredningens uppdrag. Det saknas därför underlag för att nu göra en sådan förändring.

7 En möjlighet att lämna uppgifter till Polismyndigheten för att förebygga brott

7.1 En sekretessbrytande bestämmelse ska införas

Regeringens förslag: Sekretessen inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten ska inte hindra att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde lämnas till Polismyndigheten, om

1. det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den enskilde mot den närstående kommer att begå ett sådant brott som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år,
2. uppgiften kan antas bidra till att förhindra brottet, och
3. det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den enskilde eller för den närstående, eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

En uppgift som angår misstanke om ett begånget brott ska dock endast få lämnas under de förutsättningar som i övrigt anges i offentlighets- och sekretesslagen.

En hänvisning till den nya regleringen ska införas i socialtjänstlagen.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag begränsas inte till brott mot en närstående. Det framgår inte uttryckligen av utredningens förslag att det inte ska vara olämpligt att lämna ut uppgiften eller att uppgiften även kan röra en närstående till den enskilde. Enligt utredningens förslag ska uppgifter kunna lämnas till en polismyndighet, dvs. även till Säkerhetspolisen.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna, däribland *Brottsförebyggande rådet*, *Myndigheten för delaktighet*, *Polismyndigheten*, *Rättsmedicinalverket*, flera *länsstyrelser*, *regioner* och *kommuner* samt *Unizon*, tillstyrker eller är positiva till förslaget. *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Karolinska institutet* är tveksamma och *Uppsala* och *Umeå universitet* avstyrker förslaget.

Enligt *Region Stockholm* och *Glöm Aldrig Pela och Fadime (GAPF)* ger förslaget en ökad möjlighet att upptäcka och förhindra dödligt våld. *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, *Unizon* och *MÄN* framför att skyddet för den som riskerar att utsättas för våld alltid måste gå före den enskildes rätt till integritet. *Stockholms universitet* påpekar att förslaget innebär en uppluckring av den stränga sekretessen inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården och en risk för att våldsbenägna personer inte kommer att söka hjälp. *Region Uppsala* anser att sekretessen bör förbli stark. *Sveriges Kommuner och Regioner* anser att eventuella negativa konsekvenser för våldsutsatta i nära relationer bör utredas och övervägas innan förslaget genomförs. Enligt *Region Gävleborg* är förslaget nödvändigt för att hjälpas åt över myndighetsgränser och det möjliggör enligt *Ronneby kommun* en bättre samverkan med polisen. *Polismyndigheten* anser att ett effektivt brottsförebyggande arbete förutsätter en väl fungerande samverkan med inte minst kommunerna och möjligheter att utbyta information på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Enligt myndigheten bör bestämmelsen göras generell och omfatta även andra allvarliga brott. *Tjejers rätt i samhället (TRIS)* anser att bestämmelsen inte ska begränsas till brott mot närstående, med hänvisning till att brottslighet med hedersmotiv även kan utövas mot personer som inte är närstående. *Inspektionen för vård och omsorg* och *Akademikerförbundet SSR* frågar efter hur våldet kan förebyggas och förhindras. *Socialstyrelsen* påpekar att utan en redogörelse för vad polisen kan göra, kan det vara svårt för socialtjänst och hälso- och sjukvård att bedöma om en uppgift kan bidra till att förhindra brott. *Karolinska institutet* saknar empiriskt underlag för att förslaget kan förebygga våldsbrott. *Uppsala* och *Umeå universitet* lyfter fram vikten av patientsekretess och att socialtjänstens eller hälso- och sjukvårdens uppgifter inte är att göra straffrättsliga bedömningar. *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* anser att kvinnan ska kunna vara helt anonym för att skydda henne så långt möjligt. Några remissinstanser, däribland *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Sveriges advokatsamfund*, påtalar svårigheter för personalen i hälso- och sjukvården och socialtjänsten att göra riskbedömningar. Enligt *Sveriges Kommuner och Regioner* bör de våldsutsatta avgöra när en polisanmälan ska göras. *Sveriges advokatsamfund* uttrycker tveksamhet till om de anställda i normalfallet har tillräcklig kompetens för bedömningarna. *Region Östergötland* ser en risk att vårdgivare och personal inte vågar bryta sekretessen och påtalar behov av stöd för personalen att diskutera anonyma ärenden och om sekretessen ska brytas. Personalen behöver enligt *Malmö kommun* ha mer information och enligt *Jämställdhetsmyndigheten* förutsätter förslaget tydlig vägledning och kunskap om den brottslighet som är huvudfokus. *Region Norrbotten* anser att det krävs tydliga rutiner och riktlinjer på nationell nivå till personal inom hälso- och sjukvården. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* efterfrågar verksamhetsspecifika riktlinjer. *Länsstyrelsen i Gotlands län* efterlyser tydligare förslag om hur stödet kan utformas samt undrar vilken roll länsstyrelserna och Nationellt centrum för kvinnofrid ska ha.

Sekretessen inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten

Sekretess till skydd för enskilda inom verksamhet som avser hälso- och sjukvård m.m. regleras i 25 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. Sekretess gäller enligt 25 kap. 1 § första stycket OSL inom hälso- och sjukvården för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Det samma gäller enligt samma lagrum i annan medicinsk verksamhet, exempelvis rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning, insemination, befruktning utanför kroppen, fastställande av könstillhörighet, abort, sterilisering, omskärelse och åtgärder mot smittsamma sjukdomar.

Sekretess till skydd för enskilda inom socialtjänst m.m. regleras i 26 kap. OSL. Enligt 26 kap. 1 § OSL gäller sekretess inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Med socialtjänst avses enligt 26 kap. 1 § andra stycket OSL verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst, verksamheten enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga och av missbrukare utan samtycke och verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd eller Statens institutionsstyrelse. Sekretessen omfattar bl.a. handlingar och uppgifter i övrigt som gäller rådgivning, uppsökande verksamhet, vård och behandling vid institutioner såsom barn- och ungdomshem, socialnämnds utredning och framställning om vård av unga eller av missbrukare samt över huvud taget socialt bistånd som lämnas av socialnämnd. Till socialtjänst räknas även viss annan verksamhet, bl.a. verksamhet som utövar tillsyn över socialnämnds beslut.

Sekretessen inom såväl hälso- och sjukvården som inom socialtjänsten gäller med ett omvänt skaderekvisit, dvs. det råder en presumtion för sekretess. Uppgifter får därmed inte lämnas ut, om det inte står klart att uppgifterna kan röjas utan att den enskilde eller någon som är närstående till denne lider men. Sekretessen är starkare än inom många andra verksamheter, där skaderekvisitet är rakt, vilket innebär en presumtion för att uppgiften är offentlig.

Hälso- och sjukvården hör också till de områden där kraven på sekretess i fråga om enskildas personliga förhållanden gör sig starkast gällande. Sekretessen på detta område har gamla traditioner med grund i läkarsekretess och läkaretiken. Behovet av sekretess gör sig gällande med i stort sett samma styrka inom socialtjänsten som inom hälso- och sjukvården. För att socialtjänsten ska kunna fullgöra sina uppgifter krävs i allmänhet en ingående kännedom om den vårdbehövandes personliga förhållanden. När sekretessen på dessa områden reglerades i 1980 års sekretesslag och det omvända skaderekvisitet infördes anförde det föredragande statsrådet att följande principer bör vara vägledande vid utformningen av reglerna om sekretesskyddet på sjuk- och socialvårdsområdena (se prop. 1979/80:2 del A s. 161).

För det första bör enskilda personers intresse av att inte få uppgifter om sina personliga förhållanden utlämnade till obehöriga tillgodoses. För det andra bör intresset av insyn och kontroll av myndigheternas handlande på dessa områden tillgodoses så långt möjligt och särskilt i sådana

fall där vården innefattar myndighetsutövning. Vidare bör möjlighet finnas för dem som är verksamma inom något av de båda vårdområdena att samråda med kolleger inom den egna myndigheten och med kolleger inom andra myndigheter såväl på det egna som på det angränsande vårdområdet. Slutligen bör sekretessreglerna göras så enkla och lättillämpade som möjligt.

Detta synsätt har fortsatt varit vägledande för sekretessen inom dessa områden.

Nuvarande möjligheter att lämna uppgifter till Polismyndigheten

Sekretess gäller som huvudregel inte bara i förhållande till enskilda, utan också mellan myndigheter, och i viss utsträckning även inom en myndighet (8 kap. 1 och 2 §§ OSL). Ibland måste dock en myndighet kunna lämna ut sekretessbelagda uppgifter, såväl till enskilda som till andra myndigheter, för att kunna utföra sitt uppdrag. Det finns även andra situationer då det finns behov av uppgiftsutbyten mellan myndigheter.

För att i dessa fall möjliggöra utbyte av sekretessbelagda uppgifter finns sekretessbrytande bestämmelser. En sekretessbrytande bestämmelse innebär att en sekretessbelagd uppgift utan hinder av sekretessen får lämnas ut under vissa förutsättningar. En sådan bestämmelse utformas efter en intresseavvägning mellan de olika organens behov av att utbyta uppgifter och det intresse som den aktuella sekretessbestämmelsen avser att skydda.

I 10 kap. OSL finns sekretessbrytande bestämmelser. Av 10 kap. 1 § och 12 kap. 1 § OSL följer att sekretess till skydd för någon enskild inte hindrar att uppgifter om den enskilde lämnas till den enskilde själv, andra enskilda eller en myndighet, om den enskilde samtycker till det.

Enligt 10 kap. 27 § OSL, den s.k. generalklausulen, får en sekretessbelagd uppgift vidare lämnas till en myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Generalklausulen har kommit till för att inte några oförutsedda hinder ska uppkomma i myndigheternas verksamhet. Den är alltså avsedd att tillgodose den självklara principen om myndigheternas skyldighet att samarbeta i frågor där utbyte av information ingår som ett viktigt led (se prop. 1990/91:111 s. 9 och de förarbeten som anges där). Sekretess inom socialtjänstområdet enligt 26 kap. 1 § OSL och sekretess inom hälso- och sjukvårdsområdet enligt 25 kap. 1 § OSL har dock undantagits från generalklausulen. Skälet är att vården bygger på att den enskilde ska känna förtroende för dem som har hand om vården. En konsekvens är att samråd med andra myndigheter i princip inte ska ske utan den enskildes samtycke. Ett sådant ökat informationsutlämnande som en tillämpning av generalklausulen skulle kunna ge upphov till har vidare ansetts kunna äventyra principerna bakom 1980 års socialtjänstreform, bl.a. att socialtjänstens insatser i individuella ärenden ska präglas av frivillighet och självbestämmande. Utgångspunkten har varit att det försämrade integritetsskydd som ett sådant informationsutlämnande skulle medföra skulle kunna leda till mindre förtroendefulla kontakter mellan den enskilde och socialtjänsten. Slutsatsen har varit att en minskad benägenhet att ta kontakt med socialtjänsten säkerligen skulle bli följd, vilket skulle vara till

nackdel för arbetet inom denna (se prop. 1981/82:186 s. 14 och 15 och prop. 1990/91:111 s. 9). Prop. 2020/21:163

I den mån det finns behov av en möjlighet att inom sådana verksamheter lämna ut uppgifter som omfattas av sådan sekretess till en annan myndighet behöver detta alltså regleras särskilt.

I det hänseendet har det för några situationer ansetts viktigt att även den starka sekretessen inom socialtjänstområdet och hälso- och sjukvårdsområdet ska kunna brytas till förmån för ett informationsutbyte med andra myndigheter. Det har därför införts möjligheter att i vissa särskilt angivna fall lämna ut uppgifter trots att de omfattas av sådan sekretess. Sådant utrymme finns t.ex. för att lämna ut uppgifter till brottsbekämpande myndigheter för att i huvudsak förhindra, förebygga eller utreda vissa brott. Sekretess får under vissa förutsättningar även brytas för att möjliggöra ett ingripande av djurskyddsskäl (10 kap. 20 a § OSL).

Ett exempel på sekretessgenombrott för att förhindra brott finns i 10 kap. 19 § OSL. Där anges att sekretess enligt 25 kap. 1 § och 26 kap. 1 § samma lag inte hindrar att en uppgift lämnas till Polismyndigheten eller någon annan myndighet som ska ingripa mot brott, om uppgiften behövs för att förhindra ett förestående eller avbryta vissa pågående trafiknykterhetsbrott. Socialtjänstsekretessen får också, under vissa förutsättningar, enligt 10 kap. 20 § OSL brytas för att möjliggöra ett omedelbart polisiärt ingripande mot unga.

När det gäller uppgiftsutbyte i brottsförebyggande syfte utgör socialtjänstsekretessen inte heller något hinder mot att en uppgift som rör en enskild som inte har fyllt tjuogoett år lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen. Det följer av 10 kap. 18 a § OSL och gäller under förutsättning att det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den unge kommer att utöva brottslighet, uppgiften kan antas bidra till att förhindra det och det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den unge eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut. Socialtjänstsekretessen hindrar vidare inte att en uppgift som rör en enskild under vissa förutsättningar lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i syfte att förebygga terroristbrottslighet, se 10 kap. 18 b § OSL. Bestämmelsen är åldersneutral (se prop. 2019/20:123 s. 20 och 51).

Därutöver får såväl socialtjänstsekretessen som hälso- och sjukvårdssekretessen med stöd av 10 kap. 21–23 §§ OSL brytas vid misstankar om vissa begångna brott mot såväl unga som vuxna. Av 10 kap. 21 § OSL följer att sekretess enligt bl.a. 25 kap. 1 § och 26 kap. 1 § OSL inte hindrar att en uppgift lämnas till en åklagarmyndighet eller Polismyndigheten, om uppgiften angår misstanke om brott som riktats mot någon som inte har fyllt arton år och det är fråga om brott som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottbalken, däribland mord, dråp, grov misshandel, människorov, olaga frihetsberövande och våldtäkt mot barn, eller lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Av 10 kap. 23 § OSL framgår att en uppgift som angår misstanke om ett begånget brott och som är sekretessbelagd enligt bl.a. 25 kap. 1 § eller 26 kap. 1 § OSL får lämnas till en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller någon annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet endast om misstanken angår brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, försök till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än

Prop. 2020/21:163 fängelse i två år, eller försök till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, om gärningen innefattat försök till överföring av sådan allmänfarlig sjukdom som avses i 1 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168). Sekretessen enligt 26 kap. 1 § OSL får vidare enligt 10 kap. 22 och 22 a §§ OSL brytas om den avser uppgifter om att omyndiga begått nykterhetsbrott eller om någon misstänks ha begått terroristbrottslighet.

Bristande samverkan i arbetet mot brott i nära relationer

När det gäller våld i nära relationer kan socialtjänsten och hälso- och sjukvården komma i kontakt med personer som utsätts för våld. Arbetet med stöd och hjälp till våldsutsatta och med barnavårdsutredningar innebär att socialtjänsten oftast är den aktör som först får kännedom om risker för att allvarliga brott kan komma att begås i en nära relation. Även hälso- och sjukvården, och då särskilt primärvården och psykiatrin, kan vara en av få kontakter utanför familjen vid våld i nära relationer. Därigenom har både socialtjänsten och hälso- och sjukvården möjlighet att på ett tidigt stadium få indikationer på att det kan finnas risk för allvarliga brott.

Regionernas ansvar regleras i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Med hälso- och sjukvård avses enligt 2 kap. 1 § samma lag åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Målet är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen och man ska enligt 3 kap. 1 och 2 §§ samma lag arbeta för att förebygga ohälsa. Vidare har hälso- och sjukvården ett särskilt ansvar för att samverka i frågor om barn. Enligt 5 kap. 8 § hälso- och sjukvårdslagen ska hälso- och sjukvården på socialnämndens initiativ, i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 6 kap. 12–14 §§ patientsäkerhetslagen (2010:659) och av OSL. Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Arbetet inom de verksamheter som kommer i kontakt med enskilda när det förekommer våld i nära relationer har som framgår ovan hittills i stor utsträckning fokuserat på de som har utsatts för våld. Det innebär att arbetet har kommit att koncentreras till att hantera konsekvenserna av våldet. En verksamhet kan ha kännedom om en viss situation där det förekommer eller finns risk för våld i en nära relation, och att det kan finnas risk för allvarliga brott mot närstående utan att andra verksamheter har kännedom om det. Samverkan i frågor som aktualiseras när våld i nära relationer uppmärksammas riskerar att försvåras på grund av bristande utbyte av information mellan olika verksamheter till följd av sekretesslagstiftningen.

I Socialstyrelsens rapport Dödsfallsutredningar 2016–2017 framkommer bl.a. att bättre samordning inom och mellan olika samhällsaktörer hade kunnat förhindra att våld mot brottsoffer fått dödlig utgång. Rapporten visar att av de 21 utredningar av fall då en kvinna eller en man avlidit till följd av brott av en närstående eller en tidigare närstående person hade hälso- och sjukvården haft kontakt med 20 av de 21 brottsoffren de senaste tolv månaderna före gärningen. Socialtjänsten hade haft kontakt med elva av de 21 brottsoffren och Polismyndigheten med sex av dem. Flera av

brottsoffren hade därutöver haft kontakt med ytterligare två till tre samhällsaktörer de senaste tolv månaderna före gärningen. Rapporten visar på brister i samordningen mellan de samhällsaktörer och verksamheter som riktar åtgärder till både brottsoffer, barn och gärningspersoner samt att aktörerna inte ställt frågor om våld och därför inte uppmärksammat våldet.

I Socialstyrelsens tidigare rapport Dödsfallsutredningar 2014–2015 – Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott anges att samverkan mellan de olika myndigheterna är en nödvändighet för att offret ska få ett fungerande skydd. Arbetet måste samordnas så att alla får en gemensam uppfattning av situationen och kan ha en gemensam plan för vem som gör vad.

Med förslaget i avsnitt 5 om regleringen i socialtjänstlagen (2001:453) av socialnämndens ansvar för personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld kan kontakten med de som utsätter närstående för våld komma att öka. Kontakten med dessa personer ger socialtjänsten kunskap om deras livssituation. Det ger en god grund för bedömningar av förutsättningarna för förebyggande arbete i det enskilda fallet och för att bedöma olika risksituationer.

Av Socialstyrelsens rapport Dödsfallsutredningar 2016–2017 framgår att åtta av de 20 manliga gärningspersonerna enligt förundersökningarna hade haft kontakt med hälso- och sjukvården (vårdcentraler, psykiatriska mottagningar, missbruks- och beroendevården) en dag till tre veckor före gärningen med anledning av psykisk ohälsa eller missbruksproblem. Vid kontakten hade hälso- och sjukvården gjort en suicidriskbedömning, enligt de journaler som funnits tillgängliga. Däremot hade inte några frågor ställts för att bedöma risken för att männen skulle utöva våld, vilket enligt Socialstyrelsen kan bero på att hälso- och sjukvårdens ansvar att upptäcka, förebygga och behandla våldsutövande inte tydligt framgår i lagstiftningen.

Sammanfattningsvis förekommer uppgifter inom socialtjänsten och inom hälso- och sjukvården, såväl om personer som riskerar att utöva våld mot närstående som om personer som riskerar att utsättas för sådant våld. Samverkan mellan myndigheter är dock bristfällig och försvåras bl.a. av nuvarande regler om sekretess.

En sekretessbrytande bestämmelse bör införas som medger utlämnande av uppgifter till Polismyndigheten

Allt våld polisanmäls inte och mörkertalet har i flera statliga utredningar och myndighetsrapporter konstaterats vara stort. Att våldet är ett upprepningsbrott och att det föranleds av en s.k. normaliseringsprocess var ett av skälen till att fridskränkningssbrotten tillkom (prop. 1997/98:55 s. 74 och 75). I propositionen beskrivs hur sådana brott kan ha pågått under en lång tid innan det kommer till myndigheternas kännedom, om så ens sker. Det är sedan länge också känt att det är vanligt att den utsatta avvaktar att göra en polisanmälan i hopp om att situationen ska förbättras.

Möjligheterna att hjälpa en våldsutsatt förbättras avsevärt om myndigheter kan dela relevant information med varandra. Inte sällan saknar den våldsutsatta personen, som ofta befinner sig i en krissituation, tillräcklig kunskap för att själv avgöra vilka uppgifter som är av betydelse för olika myndigheter. En risk finns därför att viktig information inte når den

Prop. 2020/21:163 myndighet som har bäst förmåga att hjälpa den som har utsatts för brott. Tidigare utredningar (bl.a. Kvinnovaldskommissionen, SOU 1995:60 och Våld i nära relationer – en folkhälsofråga, SOU 2014:49) lyfter problematiken i det praktiska arbetet mot våld i nära relationer med att inte kunna ge Polismyndigheten information och hjälpa den som har blivit utsatt för upprepade fall av misshandel av en närstående. Upprepat våld i förening med isolering och omväxlande våld och kärleksbetygelser kan leda till att våld från en närstående blir normalt i vardagen och även accepteras av den som utsätts för våld i en nära relation.

Samtidigt bygger socialtjänstsekretessen på utgångspunkterna att verksamheten ska bygga på respekt för individens självbestämmande och integritet. Denna grundläggande förutsättning för verksamheten har också haft en avgörande betydelse för utformningen av sekretessregleringen. Det är ett av skälen till att myndigheterna inom socialtjänsten har mer begränsade möjligheter än de flesta andra myndigheter när det gäller att lämna ut uppgifter som angår misstankar om fullbordade brott till en åklagarmyndighet, en polismyndighet eller annan myndighet som har att ingripa mot brottet. Eftersom utgångspunkten i socialtjänstens verksamhet är frivillighet är också förtroendet en avgörande beståndsdel i förhållande till dem som vänder sig till socialtjänsten för hjälp och stöd. Detta lyftes fram t.ex. vid de överväganden som föregick bestämmelsen i 10 kap. 23 § OSL om möjligheten till utlämnande av uppgifter vid misstanke om vissa allvarliga brott (se prop. 2005/06:161 s. 77–79).

Motsvarande överväganden har gjorts i förhållande till hälso- och sjukvårdssekretessen. Det har t.ex. ansetts finnas en uppenbar risk för att genombrott i hälso- och sjukvårdssekretessen i syfte att beivra brott skulle kunna medföra att benägenheten att söka sjukvård minskar hos kvinnor som utsatts av misshandel av en närstående. Även risken för att en vetenskap om att sjukvårdspersonal utan samtycke kan kontakta polisen kan medföra att den som utövat misshandeln hindrar brottsoffret från att söka nödvändig vård har berörts (se t.ex. prop. 1981/82:186 s. 24).

Vikten av förtroendet för socialtjänsten och hälso- och sjukvården har också lyfts av flera remissinstanser. *Stockholms universitet* framhåller att en sekretessbrytande bestämmelse kan medföra en risk för att förtroendet för socialtjänsten och hälso- och sjukvården från allmänhetens sida undergrävs och att det finns en risk för att t.ex. våldsbenägna personer men även våldsoffer i vissa fall avstår från att söka hjälp hos socialtjänsten eller hos hälso- och sjukvården. Enligt universitet skulle detta i förlängningen kunna innebära att möjligheterna att förebygga fortsatt brottslighet minskar. *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Socialstyrelsen* lyfter fram att det, utöver risken för att våldsutövare i nära relationer kan dra sig för att ta kontakt med socialtjänsten om det kan innebära kontakt med polisen, även finns en risk för att våldutsatta kan avhålla sig från att söka hjälp och stöd av rädsla för att uppgifter kan komma fram till våldsutövaren och därmed förvärra den våldsutsattas situation.

Att den som kommer i kontakt med socialtjänsten eller med hälso- och sjukvården själv ska kunna bestämma i vilken mån personal ska få lämna ut uppgifter som omfattas av sekretess till brottsförebyggande och brottsbeivrande myndigheter bör enligt regeringen även fortsättningsvis vara utgångspunkten. Personal inom hälso- och sjukvården eller socialtjänsten bör i första hand arbeta för att motivera brottsoffer att anmäla eventuella

brott och stödja personen att fullfölja en sådan anmälan. I den mån en våldsutsatt person inte vill att en kontakt tas med Polismyndigheten bör hälso- och sjukvården och socialtjänsten som huvudregel respektera detta och inte ta en sådan kontakt mot den enskildes vilja. Om förtroendet för hälso- och sjukvården eller socialtjänsten urholkas finns det nämligen, som tidigare framhållits, annars risk för att den enskilde underlåter att söka vård eller andra stödåtgärder trots att hon eller han har behov av sådana åtgärder. Regeringen anser i likhet med *Sveriges Kommuner och Regioner* att de våldsutsatta så långt möjligt bör avgöra när Polismyndigheten ska kontaktas.

Det finns dock situationer när det kan finnas skäl för ett annat förhållningssätt. En sådan situation är när socialtjänsten eller hälso- och sjukvården uppfattar att det finns en risk för allvarlig brottslighet t.ex. när en person utsätts för våld från en närstående och befinner sig i en accelererande våldsspiral. I de fallen kan det krävas en samverkan mellan t.ex. socialtjänsten och Polismyndigheten eller att uppgifter lämnas från hälso- och sjukvården till Polismyndigheten för att förhindra att personen utsätts för allvarlig fara. Även i andra situationer kan socialtjänsten och hälso- och sjukvården få tillgång till uppgifter som gör att de kan identifiera risker för att en person kommer att utsätta en närstående för allvarlig brottslighet. För en våldsutsatt person kan det i sådana sammanhang vara en lättnad att myndigheterna reagerar och agerar för att situationen ska upphöra. Det gäller t.ex. då den personen lever i en s.k. tystnadskultur som hindrar denne från att ta kontakt med rättsväsendet, se *Brotsförebyggande rådets rapport Tystnadskulturer – En studie om tystnad mot rättsväsendet* (2019:10).

Som *Polismyndigheten* framför förutsätter ett effektivt brotsförebyggande arbete en väl fungerande samverkan med andra verksamheter och möjligheter att utbyta information på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Inspektionen för vård och omsorg kom i en nationell tillsyn 2012–2013 fram till att strukturerad och konkret samverkan mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, skola, polis, kvinnojourer och organisationer behöver förbättras i många kommuner (*Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld – Slutrapport från en nationell tillsyn 2012–2013*, IVO 2014-2). Som framgår ovan har Socialstyrelsen vidare funnit bristande samverkan mellan bl.a. socialtjänst och polis, trots att det funnits ett stort antal tidigare polisanmälningar eller en stark hotbild mot kvinnan (*Socialstyrelsen, Dödsfallsutredningar 2012–2013*, s. 22). Det konstateras i en senare rapport att den bristande samordningen innebar att de involverade samhällsaktörerna saknade en helhetsbild av brottsoffren och eventuella barns situation, vilket sannolikt bidrog till att man inte fullt ut uppfattade allvaret i situationen och att insatserna i många fall blev otillräckliga (*Socialstyrelsen, Dödsfallsutredningar 2016–2017*, s. 40). Genom aktuellt sekretessgenombrott kan Polismyndigheten få tillgång till fler uppgifter om enskilda individer som kan vara av betydande värde för deras arbete. Ett uppgiftslämnande med stöd av genombrottet kan bidra till att förebygga brott i nära relationer, vilket i sig skulle innebära ett starkt skydd för enskildas liv, frihet och säkerhet. Ett sekretessgenombrott skulle medföra en möjlighet till utlämnande av uppgifter i ett tidigt skede, innan någon brottslig handling har begåtts eller då våldet ännu inte är sådant att det riskerar att leda till dödlig utgång. Ytterst kan sådana uppgifter bidra till att Polismyndigheten ingriper i en konkret situation för att förhindra att ett

Prop. 2020/21:163 allvarligt brott begås eller vidtar åtgärder för att skydda det tilltänkta brottsoffret. Det är även viktigt att beakta att aktuellt sekretessgenombrott endast medför utökad möjlighet till utlämnande i förhållande till Polismyndigheten. Polismyndigheten har stor erfarenhet av att noggrant värdera och bekräfta information som de får del av och att ta ställning till vilka åtgärder som är lämpliga att vidta med anledning av informationen.

Det kan även finnas skäl att beröra inte bara den enskildes utan även allmänhetens förtroende för socialtjänsten. I en rapport om tillämpningen av 10 kap. 18 a § OSL har Brottsförebyggande rådet framhållit att det skulle kunna vara ett rimligt antagande att förtroendet för socialtjänsten skulle kunna förbättras hos allmänheten i stort, om det blev känt att informationsdelning från socialtjänsten bidrar till att förhindra brott. Det anges dock i rapporten att det saknas tillräcklig aktuell forskning om på vilka sätt unga personers förtroende för socialtjänst och skola påverkas av informationsdelning med polis, se Brottsförebyggande rådets rapport, Informationsdelning mellan socialtjänst och polis i brottsförebyggande arbete med barn och unga (2021:2 s. 80).

Det finns ett starkt samhälleligt intresse av att förebygga brott i nära relationer. Det faktum att det fortsätter att begås allvarliga brott mot närstående visar vidare att det krävs fler åtgärder för att bekämpa denna brottslighet. För att förebygga och förhindra brott i nära relationer bedömer regeringen att det inte är tillräckligt att det finns en möjlighet att anmäla redan fullbordade brott. Socialtjänst och hälso- och sjukvård bör i vissa fall redan på ett tidigare stadium än efter att ett fullbordat allvarligt brott misstänks ha begåtts kunna kontakta Polismyndigheten och lämna uppgifter som kan förhindra att ett allvarligt brott mot en närstående begås innan det är för sent. Ett uppgiftslämnande som kan hindra att en person begår allvarlig brottslighet mot någon annan är till gagn både för den som riskerar att utsätta någon annan för våld och för den som riskerar att utsättas för våld.

Den omständigheten att någon befinner sig i en allvarlig och i vissa fall till och med livshotande situation på grund av en annan persons agerande är en så allvarlig situation att skälen för aktuellt sekretessgenombrott med det begränsade tillämpningsområde som föreslås väger tyngre än skälen för sekretess (se prop. 2005/06:161 s. 80). Som utgångspunkt delar regeringen därför den uppfattning som *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, *Unizon* och *MÄN* framför att skyddet för den som riskerar att utsättas för våld måste gå före den enskildes rätt till integritet i sådana fall.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det finns ett behov av en bestämmelse som möjliggör för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att under vissa förutsättningar utan hinder av sekretess lämna uppgifter till Polismyndigheten i syfte att förhindra att en enskild begår ett allvarligt brott mot en närstående som riskerar den närståendes liv och hälsa. En sådan reglering skulle enligt regeringen ge förutsättningar för en mer stabil och strukturerad samverkan för att förebygga våld i nära relationer genom att rikta in arbetet inte endast på de som utsätts för våld i nära relationer utan även på de personer som utsätter en närstående för våld. Den skulle också ge Polismyndigheten bättre förutsättningar att göra väl avvägda bedömningar av vilken åtgärd som är lämpligast för att förhindra brott och skapa ökad trygghet för våldsutsatta. En sådan reglering skulle, som

Bestämmelsen bör avgränsas till allvarliga brott mot närstående

Utredningen föreslår att en uppgift som rör en enskild som omfattas av sekretess inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska kunna lämnas till en polismyndighet utan hinder av sekretess när det finns en risk för att brott som avses i 3, 4 och 6 kap. brottsbalken för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år kommer att begås. Utredningens förslag omfattar därmed de allvarligaste vålds-, frids-, och sexualbrotten, däribland mord, dråp, grov misshandel, människorov, olaga frihetsberövande, våldtäkt och våldtäkt mot barn.

De brott som omfattas av utredningens förslag är samma typer av brott som omfattas av bestämmelsen i 10 kap. 21 § 1 OSL och som möjliggör ett utlämnande av uppgifter rörande misstanke om brott som riktats mot någon som inte har fyllt arton år. En avgränsning till allvarligare brott finns även i 10 kap. 23 § OSL. För vissa allvarligare brott finns därmed redan möjligheter att, trots sekretessen inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården, lämna uppgifter till Polismyndigheten i situationer när misstanke föreligger om ett begånget brott. Regeringen delar utredningens bedömning att den nya sekretessbrytande bestämmelsen bör avgränsas till brott som avses i 3, 4 och 6 kap. brottsbalken för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år. Regeringen delar även utredningens bedömning att brott där lindrigare straff än fängelse i ett år finns i straffskalan inte bör omfattas. Det innebär att t.ex. grov fridskränkning och kvinnofridskränkning inte kan grunda ett utlämnande av uppgifter med stöd av bestämmelsen. Det kan dock här nämnas att Hedersbrottsutredningen haft i uppdrag att överväga om minimistraffet för grov fridskränkning eller grov kvinnofridskränkning borde höjas, men inte ansåg det. Den utredningen föreslår dock i sitt betänkande Ett särskilt hedersbrott (SOU 2020:57) att ettårsgränsen i 10 kap. 23 § OSL och 5 § andra stycket lagen (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott ändras så att sekretessbelagd uppgift om målsäganden inom sjukvården får tas in i ett rättsintyg och lämnas ut till myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet om uppgiften angår misstanke om ett begånget brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader. Hedersbrottsutredningens betänkande har remitterats och förslagen bereds i Regeringskansliet.

När det gäller vem brottet ska rikta sig mot är utredningens förslag inte avgränsat till att avse risk för att brott begås mot en närstående utan omfattar även risk för brott som begås mot andra personer än dem som är närstående till den enskilde. Det innebär att de situationer som regleringen skulle komma att omfatta enligt utredningens förslag kan gälla alltifrån risk för att ett allvarligt brott begås av någon i en nära relation till risk för organiserad brottslighet och terroristbrott. Det finns visserligen brottsförebyggande skäl och effektivitetsskäl för en ordning där många fler situationer med allvarliga brott omfattas.

Mot detta ska dock vägas de intressen som socialtjänstsekretessen och hälso- och sjukvårdssekretessen syftar till att upprätthålla. Enligt regeringens mening saknas underlag i utredningen för att grunda ett sekretess-

Prop. 2020/21:163 genombrott med ett så brett tillämpningsområde. Det ska också beaktas att det sedan betänkandet lämnades har tillkommit en sekretessbrytande bestämmelse som avser uppgiftslämnande till polisen när det finns en risk för terroristbrottslighet, se 10 kap. 18 b § OSL. Den föreslagna sekretessbrytande bestämmelse som bör införas bör mot denna bakgrund begränsas till att avse risk för brott mot närstående. Den utredning som ligger till grund för de lagförslag som regeringen nu lämnar har också specifikt behandlat situationen när det finns risk för vissa allvarliga brott mot närstående.

Den föreslagna bestämmelsens tillämpningsområde skiljer sig, vilket *Inspektionen för vård och omsorg* påpekar, från den sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 21 § OSL, som även omfattar misstanke om brott enligt lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. *Lagrådet* lyfter frågan om lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor bör anges i den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen. Om det finns risk för ett brott som inte täcks av den nu föreslagna bestämmelsen, och den som riskerar att begå brottet inte har fyllt tjuogoett år, finns möjlighet att i vissa situationer lämna uppgifter till Polismyndigheten med stöd av 10 kap. 18 a § offentlighets- och sekretesslagen. Regeringen konstaterar att den nya bestämmelsen bör ta sikte på situationer då det finns en risk för brott mot närstående och bedömer därför att den inte bör omfatta brott enligt lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor.

Vem som är en närstående är, som *Länsstyrelsen i Östergötlands län* lyfter fram, inte alltid enkelt att avgöra. I OSL används begreppet närstående i situationer när det har ansetts finnas en risk för att en närstående till den person som en uppgift gäller lider skada eller men om uppgiften röjs. Någon definition av begreppet närstående i OSL finns inte. Skälet är enligt förarbetena att uppfattningen om vad som förstås med detta begrepp skiftar från tid till annan. I förarbetena anges att det bör understrykas att faktiskt släktskap inte behöver föreligga (se prop. 1979/80:2 del A s. 168). Enligt rättspraxis är det naturligt att familjemedlemmar inklusive sambor omfattas av begreppet samt andra nära släktingar, t.ex. syskon och föräldrar, men att i övrigt får en bedömning göras i det enskilda fallet med utgångspunkt i hur nära relationen är eller har varit (se RÅ 2009 ref. 17). Brott mot närstående kan även innefatta hedersrelaterade brott, så länge den som utövar våld eller andra övergrepp är närstående till den som riskerar att utsättas för våldet eller övergreppet. Vid hedersrelaterat våld och förtryck tenderar våldet att i sin mest extrema form innebära att hedersnormerna leder till allvarlig brottslighet såsom våld, inklusive dödligt sådant. Det finns därför skäl att ytterligare kunna bidra till stöd och rätt åtgärd från socialtjänsten och hälso- och sjukvården om det föreligger risk för allvarligt hedersrelaterat våld i nära relationer. Tillämpningsområdet kan emellertid inte, som *Tjejers rätt i samhället (TRIS)* anser, av de skäl som nämns ovan, utsträckas till att gälla även andra personer än närstående som är utsatta för hedersrelaterade brott. Frågor om sekretessgenombrott för uppgifter i situationer när det finns risk för hedersrelaterad brottslighet i vid mening får eventuellt övervägas i ett annat sammanhang.

Bestämmelsen bör endast omfatta uppgifter till Polismyndigheten

Utredningen föreslår en reglering som innebär att uppgifter ska få lämnas till ”en polismyndighet”. *Riksdagens ombudsmän (JO)* anser att det uttrycket bör ersättas med ”Polismyndigheten” om det är den myndigheten som avses. Enligt regeringens uppfattning omfattar utredningens förslag emellertid både Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. Under de förutläggningarna föreslår *Säkerhetspolisen* i sitt remissvar att båda myndigheterna anges. Frågan är då vilken eller vilka myndigheter som uppgifter ska kunna lämnas till med stöd av bestämmelsen. Enligt regeringens mening är det av central betydelse att Polismyndigheten, som har en viktig roll i att förebygga våldsbrott i nära relationer och skydda sådana våldsoffer, i vissa fall får tillgång till uppgifter från socialtjänsten och hälso- och sjukvården. När det gäller Säkerhetspolisen så arbetar den myndigheten med bl.a. visst personskydd. Det kan också förekomma att enskilda ärenden inom Säkerhetspolisens ansvarsområde innefattar våld i nära relationer. Säkerhetspolisen har dock normalt sett inte en förebyggande roll i just sådana ärenden. Det har därför inte framkommit att det finns samma behov att Säkerhetspolisen får del av uppgifter som lämnas från socialtjänsten eller hälso- och sjukvården. Regeringen bedömer därför, till skillnad från utredningen, att det inte finns tillräckligt behov av en sekretessbrytande reglering som utöver Polismyndigheten även omfattar Säkerhetspolisen.

Bestämmelsen bör avgränsas till situationer när det på grund av särskilda omständigheter finns en risk för brott

De sekretessgenombrott som redan finns i 10 kap. OSL i syfte att förebygga brott är begränsade till situationer då det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den enskilde kommer att begå brott (se 10 kap. 18 a och 18 b §§ OSL). Det har i förarbetena motiverats med att en riskbedömning ska göras i varje enskilt fall och att det måste finnas konkreta omständigheter som motiverar bedömningen att det föreligger en risk för brottslig verksamhet (prop. 2011/12:171 s. 46 och prop. 2019/20:123 s. 49). Den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen bör på motsvarande sätt avgränsas till situationer när det på grund av särskilda omständigheter finns en risk för att den enskilde kommer att begå aktuella brott mot en närstående. Riskbedömningen ska grundas på konkreta omständigheter som motiverar att det föreligger en risk för att den enskilde kommer att utöva aktuell brottslighet. Det kan dock inte krävas att brottsligheten ska kunna preciseras exakt. Det bör i stället vara tillräckligt att det med hänsyn till samtliga omständigheter bedöms finnas en risk som varken är obetydlig eller avlägsen.

Av särskild betydelse bör vara om den enskilde tidigare har begått ett vålds-, frids-, eller sexualbrott eller om det har fattats beslut om kontaktförbud. Som *Sveriges Kommuner och Regioner* framför är ett av kännetecknen för våld i nära relationer att våldet är upprepat, pågår och ofta eskalerar över tid, vilket gör att det ofta redan finns begången brottslighet när det kommer till myndighetens kännedom att det finns risk för att ett allvarligt brott kan komma att begås. I fråga om tidigare brottslighet är det ibland uppenbart att det finns en risk för återfall medan riskbedömningen i andra fall är mer vanskelig och kan kräva fler övriga omständigheter som underbygger bedömningen.

Prop. 2020/21:163 Socialtjänsten respektive hälso- och sjukvården ska genom en samlad bedömning själva avgöra om förutsättningarna för att bryta sekretessen är uppfyllda. Om det finns osäkerhet kring om uppgiften bör lämnas kan, som *Region Östergötland* är inne på, personalen rådgöra med Polismyndigheten i avidentifierad form om huruvida sekretessen bör brytas.

Bestämmelsen bör avgränsas till uppgifter som kan antas bidra till att förhindra att brott begås

Den sekretessbrytande bestämmelse som föreslås syftar till att förebygga vissa allvarliga brott i nära relationer på så sätt att uppgifterna ska antas kunna förhindra att ett sådant brott begås. Enligt 2 § polislagen (1984:387) hör det till polisens uppgifter att bl.a. förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Polismyndigheten kan inom ramen för sitt brottsförebyggande uppdrag analysera och sammanställa de uppgifter som den får med eventuella uppgifter som myndigheten själv har och göra en helhetsbedömning av risken för kommande allvarlig brottslighet mot närstående och vilka brottsförebyggande åtgärder som kan vara lämpliga att vidta i det enskilda fallet.

Risken för att det kommer att begås ett allvarligt brott mot en närstående kan i vissa fall vara både konkret och akut. I andra fall kan det finnas en risk för allvarlig brottslighet på längre sikt. Bedömningen kan, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, bl.a. utmynna i att en kontakt initieras med en enskild och att information då ges om att det finns olika möjligheter till stöd för att den enskilde ska kunna bryta sitt våldsamma beteende. Det kan även handla om att vidta andra brottsförebyggande åtgärder och om att vidta åtgärder för att skydda det presumtiva brottsoffret genom att sätta personen i säkerhet eller ge den tekniskt, personligt eller annat skydd.

När det särskilt gäller det brottsförebyggande arbete som Polismyndigheten bedriver i fråga om våld i nära relationer så sker detta ofta i samverkan med socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Ett exempel är Islandsprojektet i Västra Götalandsregionen som var ett utvecklings- och samarbetsprojekt under åren 2016–2019. Syftet med projektet var att utveckla ett konkret och effektivt samarbete eller samverkan mellan polis, åklagare, socialjour, socialtjänst samt hälso- och sjukvård. Samverkan har fokuserat på handläggning och uppföljning på en operativ nivå vid akuta våldshändelser i familjer med barn utifrån ett barnrättsperspektiv. Samverkan har fokuserat bl.a. på att våldsutsatta vuxna och barn, inklusive barn som upplevt våld, i större omfattning ska synliggöras och erhålla ett adekvat och konsekvent bemötande samt erhålla skydd, stöd och behandling samt att personer som utövar våld i större omfattning bl.a. ska erhålla adekvat stöd och behandling.

För att en uppgift ska kunna lämnas till Polismyndigheten bör det enligt regeringen krävas att uppgiften kan antas bidra till att förhindra att den enskilde kommer att utföra ett allvarligt våldsbrott mot en närstående. Det innebär att de förebyggande åtgärderna ytterst kan bestå i att Polismyndigheten ingriper i en konkret situation för att förhindra att ett brott begås eller vidtar åtgärder för att skydda det tilltänkta brottsoffret. Det förebyggande arbetet kan även, som framgått ovan, vara av mer stödande karaktär. Uppgifterna kan därför också bidra till Polismyndighetens arbete med före-

byggande av brott i nära relationer i övrigt, bl.a. i samarbete med socialtjänsten.

Det bör inte vara ett krav att uppgiften isolerad kan antas leda till att förhindra att den enskilde begår brott, utan det är tillräckligt att den tillsammans med andra omständigheter kan antas bidra till önskad effekt. Det bör ankomma på socialtjänsten respektive hälso- och sjukvården att bedöma om det finns risk för att den enskilde kommer begå aktuella brott. Det måste inte finnas en risk för att ett särskilt utpekad brott ska begås, utan det är tillräckligt att det finns en risk för att något slags brott som anges i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken ska begås. Någon bedömning av vilket av brotten som skulle kunna aktualiseras behöver alltså inte göras. För att säkerställa att ett uppgifter inte lämnas på lösa grunder bör det tydliggöras att riskbedömningen måste grundas på konkreta omständigheter.

Det kan, som *Sveriges Kommuner och Regioner* framhåller, vara svårt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att på förhand fullt ut bedöma vilken effekt som utlämnandet kan få och vilka åtgärder som Polismyndigheten kan vidta i det enskilda fallet. Med hänsyn till dessa svårigheter och med beaktande av värdet av att ett informationsutbyte ändå möjliggörs bör det vara tillräckligt att uppgifterna kan antas bidra till att förhindra att den enskilde kommer att begå aktuella brott.

Bestämmelsen bör inte omfatta uppgifter hos den kommunala familjerådgivningen

Utredningen föreslår att möjligheten att bryta sekretessen inte ska omfatta uppgifter hos den kommunala familjerådgivningen. Skälet är den speciella roll som verksamheten har. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* anser att det inte framgår av utredningen vad skälet är till att denna verksamhet inte omfattas av förslaget.

Enligt 26 kap. 3 § OSL råder absolut sekretess för en uppgift som någon enskild har lämnat i förtroende inom den kommunala familjerådgivningen eller som har inhämtats i samband med rådgivningen. Sekretessen är därmed starkare än den sekretess som gäller för socialtjänsten. Därmed saknas förutsättningar för att i detta lagstiftningsärende föreslå en sekretessbrytande bestämmelse som tar sikte även på uppgifter hos familjerådgivningen. Familjerådgivningen ska således inte omfattas. Något behov av verksamhetsspecifika föreskrifter för den verksamheten, som *Föreningen Sveriges kommunala familjerådgivare (kfr)* efterfrågar, aktualiseras därför inte i detta sammanhang.

Bestämmelsen bör omfatta uppgifter som rör en enskild eller en närstående till den enskilde

Som framgår ovan har socialtjänsten och hälso- och sjukvården tillgång till uppgifter om enskilda som kan användas av Polismyndigheten i dess arbete med att förebygga brott. Det sekretessgenombrott som nu föreslås syftar till att sådana uppgifter ska kunna lämnas till Polismyndigheten. De uppgifter som kan bidra till att förebygga brott och som socialtjänsten och hälso- och sjukvården har tillgång till härrör dock, som anförts ovan, inte sällan från den som riskerar att utsättas för brott.

Utredningens förslag är formulerat som att uppgifter som rör en enskild ska kunna lämnas. Syftet synes dock vara att uppgifter ska kunna lämnas

även utifrån kontakter som en närstående haft med hälso- och sjukvården eller med socialtjänsten angående den enskildes egen situation. Grund för en sådan bedömning finns i de förarbetsuttalanden som gjordes då sekretessgenombrott först infördes i syfte att förebygga ungdomsbrottslighet. Det innebar att en uppgift som rör en enskild visserligen tar sikte på den person som man bedömer kan komma att begå ett brott men att det även kan vara fråga om en uppgift som avser en annan person än den enskilde, under förutsättning att det finns en koppling till den enskilde (jfr prop. 2019/20:123 s. 50). Som exempel har angetts uppgifter om vilka som tillhör familjen eller bekantskapskretsen (jfr prop. 2011/12:171 s. 46).

Liksom utredningen bedömer regeringen att den sekretessbrytande bestämmelsen bör omfatta både uppgifter som lämnas av den person som kan antas begå brott och uppgifter som lämnas av den närstående som riskerar att utsättas. Alternativet skulle innebära att hälso- och sjukvården och socialtjänsten inte kan kontakta Polismyndigheten vid en eskalerande våldssituation om uppgifterna kommer från den närstående själv.

Enligt regeringen kan dock uttrycket uppgift som rör en enskild inte anses omfatta uppgifter som en närstående lämnar om sin egen situation. Bestämmelsen bör därför utformas så att den uttryckligen ger stöd för att även uppgifter som rör den närstående får lämnas.

Gränsdragning till uppgifter som avser misstanke om begången brottslighet

Det bör betonas att den sekretessbrytande bestämmelse som föreslås avser uppgiftslämnande som ska ske i syfte att underlätta Polismyndighetens arbete med att förebygga de allvarligaste brotten i nära relationer och inte om att utreda misstankar om begången eller annan brottslighet. Uppgifter som rör misstanke om att en enskild har begått ett visst konkret brott får endast lämnas ut under de förutsättningar som gäller i övrigt enligt befintliga bestämmelser i OSL, främst 10 kap. 21 och 23 §§ OSL. Regeringen konstaterar, i likhet med *Göteborgs kommun*, att det kan komma att uppstå gränsdragningsproblem t.ex. i en situation då det samtidigt finns misstanke om redan begången brottslighet och en risk för fortsatt brottslighet. Det kan t.ex. vara fråga om fall av ringa misshandel som trappas upp. Regeringen vill i det sammanhanget betona att förslaget inte innebär någon ökad möjlighet att lämna uppgifter om risker eller brottsmisstankar i brottsutredande syfte. Det innebär att t.ex. handlingar som används för att styrka brott som regel inte kan lämnas över. Det kan t.ex. avse journalanteckningar eller dokumentation av skador. Bestämmelsen hindrar dock inte att uppgifter om brottsmisstankar i mer allmänna ordalag lämnas ut, så länge de inte kan hänföras till en specifik situation (jfr prop. 2011/12:171 s. 47 och prop. 2019/20:123 s. 32).

Det är också viktigt att skilja andrahandsuppgifter från uppgifter som kommer direkt från den misstänkta gärningsmannen eller den utsatta och från iakttagelser som personalen själva gör. Det är vidare viktigt att bedöma vilken betydelse uppgifterna kan ha för att förhindra ett allvarligt brott. Vilka uppgifter det rör sig om och hur de lämnas behöver alltså bli föremål för noggrant övervägande. För att det ska bli tydligt att uppgifter som avser misstanke om att en enskild har begått ett visst konkret brott inte omfattas av den föreslagna möjligheten att lämna ut uppgifter föreslås

att det uttryckligen anges i den föreslagna lagregleringen att uppgifter om misstanke om begångna brott endast får lämnas ut under de förutsättningar som gäller i övrigt enligt OSL.

Bestämmelsen bör avgränsas så att uppgifter inte får lämnas om det är olämpligt

Flera av de bestämmelser som bryter socialtjänstsekretessen och hälso- och sjukvårdssekretessen i 10 kap. OSL är utformade så att de primärt ger en möjlighet att lämna uppgifter, och inte en skyldighet. Det gäller t.ex. utrymmet för att lämna uppgifter i syfte att förebygga ungdomsbrottslighet och utrymmet för att förhindra trafikbrott. Detta har motiverats med att det kan finnas situationer där frågan om att lämna ut sekretessbelagda uppgifter aktualiseras av polisen samtidigt som socialtjänsten anser att ett utlämnande av begärda uppgifter vore olämpligt (prop. 2011/12:171 s. 25 och 26). Även om det finns ett starkt intresse av att förebygga allvarliga brott mot närstående bör den sekretessbrytande bestämmelsen konstrueras på motsvarande sätt så att myndigheterna inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården inte förlorar möjligheten att ta hänsyn till motstående intressen. Rätten till personlig integritet är, som bl.a. *Region Uppsala* lyfter fram, stark och en sekretessbrytande bestämmelse bör därför så långt som möjligt avgränsas för att inte urholka detta intresse.

Som har framhållits ovan bör utgångspunkten vara att en enskild förmås att ge sitt samtycke till att uppgifter lämnas över till Polismyndigheten, eftersom den enskildes förtroende för arbetet inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården annars riskerar att undergrävas. Det kan dock finnas situationer när socialtjänsten eller hälso- och sjukvården bedömer att uppgifter bör lämnas ut till Polismyndigheten trots att det saknas samtycke till det från den enskilde.

I förhållande till utredningens förslag har den sekretessbrytande bestämmelsen begränsats till att avse risk för att ett brott begås mot en närstående. I det ligger en avsevärd men nödvändig avgränsning till det område som nu är i fråga.

Utrymmet för att lämna uppgifter vid risk för att allvarliga brott mot närstående begås bör vidare begränsas till en möjlighet att lämna uppgifter till Polismyndigheten och inte vara en skyldighet att på eget initiativ lämna sådana uppgifter. Det ger utrymme för personalen inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården att göra avvägningar i det enskilda fallet. Som *Botkyrka kommun* framför ligger en sådan reglering i linje med socialtjänstsekretessens syfte.

Utöver detta kan det övervägas om regleringen kan fördes med ytterligare avgränsningar för att inte medföra en mer extensiv tillämpning än vad som är avsett. *Ekerö kommun*, *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* och *Sveriges Kommuner och Regioner* framhåller att de våldsutsatta kommer att drabbas negativt genom bl.a. minskad säkerhet och upplevt hinder att kontakta socialtjänsten. Samma farhåga reser *Stockholms universitet*. Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks) anser att kvinnan helst ska vara helt anonym. För att det ska vara tydligt att den som lämnar ut uppgiften behöver beakta konsekvenserna för de berörda, däribland eventuella barn, i det enskilda fallet, föreslår regeringen att regleringen tillförs en motsvarande bestäm-

Prop. 2020/21:163 melse som den i 10 kap. 18 a § OSL, som tillkom på Lagrådets initiativ (se prop. 2011/12:171 s. 25 och 26) och som även har en motsvarighet i 10 kap. 18 b § OSL. Det innebär att en förutsättning för uppgiftslämnande blir att den som lämnar ut uppgiften måste bedöma att ett utlämnande inte är olämpligt med hänsyn till pågående eller planerade insatser för den enskilde eller den närstående till den enskilde hos socialtjänsten eller hälso- och sjukvården eller av andra särskilda skäl.

Andra särskilda skäl kan exempelvis vara att det bedöms som olämpligt att vidarebefordra en uppgift med hänsyn till någon annan persons intressen, t.ex. en våldsutsatt persons närstående eller ett barn. En noggrann avvägning mellan motstående intressen behöver göras i varje enskilt fall. Det ska därför framgå av regleringen att utlämnande av en uppgift om den enskilde endast ska kunna ske om det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den enskilde eller för den närstående till den enskilde eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

Om Polismyndigheten begär att få ut uppgifter från socialtjänsten eller hälso- och sjukvården med stöd av den skyldighet som stadgas i 6 kap. 5 § OSL för en myndighet att på begäran av en annan myndighet lämna uppgift som den förfogar över, skulle den nya sekretessbrytande bestämmelsen kunna medföra att socialtjänsten eller hälso- och sjukvården är skyldig att på begäran lämna ut en uppgift till Polismyndigheten. Det är emellertid socialtjänsten och hälso- och sjukvården som har att avgöra om ett uppgiftslämnande kan göras. För att kunna avgöra om förutsättningarna för uppgiftslämnande föreligger behöver Polismyndigheten lämna tillräcklig information för att en bedömning ska kunna ske. Genom kravet på att det inte ska vara olämpligt att uppgifterna lämnas ut klargörs att det även i denna situation ankommer på socialtjänsten eller hälso- och sjukvården att bedöma om det finns förutsättningar för utlämnande (se prop. 2011/12:171 s 25 och 26).

Secretesskyddet hos Polismyndigheten i myndighetens brottsförebyggande arbete

I verksamhet som syftar till att förebygga eller beivra brott omfattas enskildas personliga och ekonomiska förhållanden av sekretess om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men. Detta gäller under förutsättning att uppgiften förekommer i viss verksamhet, bl.a. i utredning enligt bestämmelserna om förundersökning i brottmål, men även i annan verksamhet som syftar till att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott eller verkställa uppörd och som bedrivs av bl.a. Polismyndigheten (35 kap. 1 § OSL). Innebörden är att sekretesskyddet för de uppgifter som lämnas ut med stöd av den nya bestämmelsen blir lika starkt hos Polismyndigheten som inom socialtjänsten och i hälso- och sjukvården.

En skillnad gentemot dessa verksamheter är dock att den s.k. general-klausulen i 10 kap. 27 § OSL är tillämplig hos Polismyndigheten. Innebörden är att Polismyndigheten har större förutsättningar för att lämna uppgifter vidare till andra myndigheter än vad som gäller för socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

I den proposition som föregick sekretessgenombrottet för att förebygga terroristbrottslighet i 10 kap. 18 b § OSL behandlades detta förhållande.

Bedömningen gjordes dock att eftersom ett uppgiftslämnande enligt generalklausulen förutsätter att uppenbarhetsrekvisitet är uppfyllt är möjligheterna till utlämnande begränsade (prop. 2019/20:123 s. 44). Regeringen gör motsvarande bedömning i detta fall. Det finns alltså inte skäl att, med hänvisning till att generalklausulen är tillämplig vid Polismyndigheten, komplettera sekretesskyddet hos Polismyndigheten för de uppgifter som kan komma att lämnas med stöd av den sekretessbrytande bestämmelse som föreslås.

I sammanhanget ska dock även Polismyndighetens möjligheter att med stöd av 10 kap. 2 § OSL lämna sekretesskyddade uppgifter till enskild eller till en annan myndighet nämnas. Ett sådant sekretessgenombrott kan göras om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet. Bestämmelsen ska tillämpas restriktivt.

När det gäller uppgifter om att det finns risk för våld i nära relationer ska påpekas att Polismyndigheten redan i dagsläget hanterar sådana uppgifter. Polismyndigheten har vidare, som angetts ovan, stor erfarenhet av att noggrant värdera och bekräfta information som de får del av och av att ta ställning till, bl.a. utifrån vilka risker som ett utlämnande av uppgifterna kan medföra, vilka åtgärder som är lämpliga att vidta med anledning av informationen. Det finns alltså inte skäl att komplettera sekretesskyddet hos Polismyndigheten för de uppgifter som kan komma att lämnas ut med stöd av den sekretessbrytande bestämmelse som föreslås heller med hänvisning till det uppgiftslämnande som möjliggörs genom 10 kap. 2 § OSL.

Tystnadsplikt

I 15 kap. socialtjänstlagen finns vissa bestämmelser om tystnadsplikt som kompletterar bestämmelserna om det allmännas verksamhet i OSL. I 15 kap. 1 § nämnda lag anges att den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som avser insatser enligt samma lag inte obehörigen får röja vad han eller hon därvid har fått veta om enskildas personliga förhållanden. Motsvarande reglering finns i 29 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och i 6 kap. 12 och 16 §§ patientsäkerhetslagen.

I de angivna bestämmelserna förbjuds obehörigt röjande av uppgift. Vid tolkningen av obehörighetsrekvisitet har det ansetts naturligt att söka ledning i sekretesslagstiftningens skaderekvisit (se prop. 2011/12:171 s. 20). Om en uppgift lämnas av personal i en enskild verksamhet i enlighet med en sekretessbrytande bestämmelse i OSL bör detta inte betraktas som ett obehörigt röjande av uppgiften (se bl.a. prop. 1980/81:28 s. 23, 1995/96:176 s. 94 och 95 samt 2005/06:161 s. 82 och 93).

Personalens förutsättningar att tillämpa regleringen

Någon uttrycklig reglering av vem som ska besluta om att lämna ut uppgifter till Polismyndigheten och därmed bryta sekretessen för uppgifterna föreslås inte. Tillämpningen får därför följa vad som allmänt gäller för offentlighet och sekretess. Möjligheten att lämna ut uppgifter kan därmed tillämpas av den personal som annars har tystnadsplikt (jfr prop. 2017/18:147 s. 284).

Region Uppsala, Sveriges Kommuner och Regioner och *Sveriges advokatsamfund* påtalar svårigheter för personalen i hälso- och sjukvården och

Prop. 2020/21:163 socialtjänsten att göra riskbedömningar. Sveriges advokatsamfund är tveksamt till om de anställda i normalfallet har tillräcklig kompetens för bedömningarna, vilket riskerar rättssäkerheten. Regeringen har förståelse för dessa synpunkter men vill understryka att avsikten inte är att personalen ska göra ingående riskbedömningar som tar sikte på de detaljerade rekvisiten för något specifikt brott bland de brott som kan bli aktuella, dvs. som *Uppsala* och *Umeå universitet* är inne på, göra ingående straffrättsliga bedömningar. För personalen inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården blir det i stället fråga om att ta ställning till om en uppgift kan antas bidra till att förhindra brott. Sådana bedömningar har socialtjänsten redan erfarenhet av genom de möjligheter till uppgiftslämnande som finns enligt regleringen i 10 kap. 18 a och 18 b §§ OSL.

Det kommer att bli aktuellt att bedöma vilka uppgifter som är lämpliga att lämna ut för att Polismyndigheten ska få tillräckliga uppgifter för att förhindra brott utan att det samtidigt lämnas obehövlig överskottsinformation. För att kunna göra rättssäkra bedömningar av det kan personalen komma att behöva vägledning och stöd. Sådant bör utvecklas övergripande på nationell nivå och finnas verksamhetsanpassat genom arbetsgivaren.

Det finns, som *Region Östergötland* är inne på, en risk att vårdgivare och personal inte vågar bryta sekretessen, åtminstone initialt när lagstiftningen trätt i kraft, bl.a. av rädsla för att tillämpa bestämmelsen felaktigt och därmed bryta mot tystnadsplikten. Med den utgångspunkten får i stället kunskap successivt byggas upp om de situationer då regleringen bör tillämpas. Det finns därför, som regionen också påtalar, behov av stöd för personalen att diskutera ärenden i oidentifierad form. De erfarenheter som socialtjänsten och hälso- och sjukvården bygger upp kan i sin tur bli föremål för erfarenhetsutbyte. Utöver det finns det, som *Jämställdhetsmyndigheten* framför, behov av tydlig vägledning och kunskap om den brottslighet som är huvudfokus. Det kan enligt regeringens mening byggas upp genom verksamhetsspecifika riktlinjer som *Länsstyrelsen i Västerbottens län* efterfrågar. Sådana skulle, som *Region Norrbotten* påpekar, kunna tas fram på nationell nivå till personal inom hälso- och sjukvården men även för socialtjänsten. Som *Länsstyrelsen i Gotlands län* är inne på kan länsstyrelserna och Nationellt centrum för kvinnofrid ha en roll i ett sådant stöd, men även Socialstyrelsen.

Personalen får därmed anses ha goda förutsättningar att tillämpa bestämmelsen. Med förslaget kommer personalen inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården att till skillnad från i dag få en möjlighet att i en situation där det föreligger en risk för ett allvarligt brott kunna initiera en kontakt med Polismyndigheten, vilket kan upplevas som att det underlättar deras arbete. En annan viktig aspekt är dock att personalen också kan komma att i enskilda fall utsättas för risken att den våldsbenägne vänder sig mot personalen. Personalens säkerhet är central och det måste finnas en trygghet i hur detta ska hanteras. För hot mot personal finns särskilda åtgärder att vidta.

Sammanfattning

Regeringen föreslår sammanfattningsvis att det införs en bestämmelse i OSL som innebär att sekretessen inom hälso- och sjukvården enligt 25 kap. 1 § OSL och inom socialtjänsten enligt 26 kap. 1 § OSL inte

hindrar att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde lämnas till Polismyndigheten, om det på grund av särskilda omständigheter finns en risk för att den enskilde kommer att begå ett sådant brott mot en närstående som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken, för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år. Den nya sekretessbrytande bestämmelsen bör ges ett så begränsat tillämpningsområde att den enskildes förtroende för hälso- och sjukvården och socialtjänsten även fortsättningsvis kan upprätthållas samtidigt som man åstadkommer ett effektivt informationsutbyte. För att uppgiften ska kunna lämnas ut bör krävas att uppgiften kan antas bidra till att förhindra att den enskilde begår ett sådant brott. Vidare bör krävas att det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den enskilde eller för den närstående, eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

Bestämmelserna bör av lagtekniska skäl utformas på ett ålders neutralt sätt. För uppgifter om individer som är yngre än 21 år finns det även fortsättningsvis möjlighet att tillämpa 10 kap. 18 a § OSL i syfte att förebygga såväl brott mot närstående som annan brottslighet.

Det bör vidare införas en bestämmelse om att en uppgift som angår misstanke om ett begånget brott endast får lämnas under de förutsättningar som i övrigt anges i OSL.

Med hänsyn till att den föreslagna bestämmelsen om sekretessgenombrott utgör ett undantag från den starka socialtjänstsekretessen och sekretessen inom hälso- och sjukvården anser regeringen att det, i likhet med vad som skett för närliggande bestämmelser, i socialtjänstlagen bör införas en hänvisning till den nya bestämmelsen.

7.2 Personuppgiftsbehandling

Regeringens bedömning: Den personuppgiftsbehandling som förslaget om en sekretessbrytande bestämmelse föranleder inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården är förenlig med EU:s dataskyddsförordning.

De befintliga dataskyddsregleringar som gäller för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och Polismyndigheten utgör tillräcklig reglering för den personuppgiftsbehandling som kan komma att ske inom dessa verksamheter. Det behöver således inte införas någon ytterligare reglering om denna behandling.

Utredningens bedömning: Utredningen redovisar inga bedömningar om personuppgiftsbehandling.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna berör frågan om personuppgiftsbehandling.

Integritetsskyddsmyndigheten har yttrat sig över det utkast till lagrådsremiss som myndigheten beretts tillfälle att yttra sig över under beredningen och anför att det inte går att bedöma om den föreslagna behandlingen är proportionerlig. Myndigheten anför även att det inte framgår på vilket sätt utlämnande av uppgifter är tänkt att ske till Polismyndigheten och att överföring av personuppgifter ska ske på ett säkert sätt från den personuppgiftsansvariga till Polismyndigheten.

Behandling av personuppgifter

Den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen kommer att innebära att socialtjänsten och hälso- och sjukvården får en möjlighet att under vissa förutsättningar lämna uppgifter som rör en enskild eller en närstående till den enskilde till Polismyndigheten i brottsförebyggande syfte. För att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde och som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1 § eller 26 kap. 1 § OSL ska kunna lämnas krävs att det på grund av särskilda omständigheter finns en risk för att den enskilde kommer att begå ett sådant brott mot en närstående som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år. Därutöver krävs att uppgiften kan antas bidra till att förhindra brottet och att det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den enskilde eller för den närstående eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut. Socialtjänsten respektive hälso- och sjukvården ska i varje enskilt fall göra bedömningen av om dessa förutsättningar är uppfyllda. Det är endast om så är fallet som en uppgift kan lämnas till Polismyndigheten.

De personuppgifter som socialtjänsten och hälso- och sjukvården har tillgång till som skulle kunna bli föremål för behandling vid utlämnande till Polismyndigheten med stöd av den föreslagna bestämmelsen är sådana uppgifter om en enskilds personliga förhållanden som omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1 § eller 26 kap. 1 § OSL. Det kan inte på förhand fastställas exakt vilka uppgifter som kan bli aktuella att lämna ut men det kan röra sig om uppgifter som avser en enskilds relation till en närstående, historik kring den enskilde såsom ett tidigare och pågående våldsamt beteende, kontaktnät och hemförhållanden. Det kan även vara fråga om uppgifter om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden och uppgifter om eventuellt pågående missbruk och planerade och pågående eller avbrutna insatser från socialtjänsten eller hälso- och sjukvården. Uppgifterna kan både gälla den som riskerar att utsätta en närstående för brott och den som riskerar att utsättas för brott. Avsikten är inte att något nytt inhämtande av uppgifter ska komma att ske med anledning av förslaget, utan det är uppgifter som finns hos socialtjänsten och hälso- och sjukvården som kan komma att lämnas ut till Polismyndigheten.

För socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens behandling av personuppgifter gäller Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), dataskyddsförordningen. Dataskyddsförordningen kompletteras av lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning och förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Därutöver finns sektorsspecifik reglering i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, patientdatalagen (2008:355) och patientdataförordningen (2008:360). I dessa regelverk finns bestämmelser om de närmare ändamålen för behandlingen liksom andra specificerade bestämmelser för personuppgiftsbehandling inom respektive område.

Det följer av artikel 6 i dataskyddsförordningen att varje behandling av personuppgifter måste vila på en rättslig grund, såsom att behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse (artikel 6.1 c) eller att behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse (artikel 6.1 e).

Dataskyddsregleringen på socialtjänstområdet

För att kunna tillämpa den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen, som syftar till att uppgifter ska kunna lämnas till Polismyndigheten under de förutsättningar som anges i bestämmelsen, krävs att de personuppgifter som ska lämnas ut kan behandlas. Personuppgifter får enligt 6 § lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten bara behandlas om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten ska kunna utföras. Personuppgifter får även behandlas för uppgiftslämnande som föreskrivs i lag eller förordning. Den personuppgiftsbehandling som aktualiseras inom socialtjänsten med anledning av överlämnandet av uppgifter till Polismyndigheten bedöms nödvändig för att socialtjänsten ska kunna utföra sina arbetsuppgifter. Det uppgiftslämnande som kommer att ske från socialtjänsten till Polismyndigheten i nu aktuell situation kommer att ske med stöd av den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen i OSL. Personuppgiftsbehandlingen bedöms därmed förenlig med 6 § lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

Syftet med överföringen är att Polismyndigheten ska få kännedom om att det på grund av särskilda omständigheter finns en risk för att den enskilde kommer att begå ett allvarligt brott mot en närstående och att Polismyndigheten då kan använda sig av uppgifterna i sitt brottsförebyggande arbete i syfte att förebygga allvarliga brott i nära relationer. Den personuppgiftsbehandling hos socialtjänsten som aktualiseras med anledning av den föreslagna bestämmelsen behövs, både för socialtjänstens arbete med att förebygga våld i nära relationer och för att uppnå syftet med Polismyndighetens arbete med att förebygga allvarliga brott mot närstående. Personuppgiftsbehandlingen inom socialtjänsten är därmed nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse i enlighet med artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen. Den aktuella grunden för behandlingen är vidare fastställd i den nationella rätten på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 i dataskyddsförordningen.

De uppgifter som kan komma att behandlas av socialtjänsten och överlämnas med stöd av bestämmelsen är uppgifter om enskilda som exempelvis kan avse en enskilds tidigare och pågående våldsamma beteende, kontaktnät och hemförhållanden. De kan även avse hälsotillstånd och andra uppgifter som utgör s.k. känsliga personuppgifter enligt artikel 9.1 i dataskyddsförordningen. Enligt artikel 9.1 dataskyddsförordningen är det som huvudregel förbjudet att behandla sådana känsliga personuppgifter. Undantag från förbudet finns dock i ett antal situationer som anges i artikel 9.2 a-j i dataskyddsförordningen. Vissa av undantagen innehåller uttryckliga hänvisningar till medlemsstaternas nationella rätt med särskilda krav på det rättsliga stödet för personuppgiftsbehandlingen, utöver de krav som ställs på rättslig grund enligt artikel 6. Bestämmelsen i 9.2 h i dataskyddsförordningen innebär att känsliga uppgifter får behandlas om behand-

Prop. 2020/21:163 lingen är nödvändig av skäl som hör samman med bl.a. förebyggande hälso- och sjukvård och social omsorg.

Det följer av 7 § lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten att känsliga personuppgifter enligt första stycket endast får behandlas om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten. Det följer vidare av samma paragraf att känsliga personuppgifter får behandlas med stöd av artikel 9.2 h i dataskyddsförordningen under förutsättning att kravet på tystnadsplikt i artikel 9.3 är uppfyllt. Regeringen konstaterar att ett uppgiftslämnande som sker enligt den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen avser känsliga personuppgifter inom socialtjänstens område som kan avse såväl uppgifter som har lämnats i ett ärende som vid insatser som faller inom ramen för faktiskt handlande. Kravet på tystnadsplikt har enligt förarbetena bedömts uppfyllt i svensk rätt genom de bestämmelser om tystnadsplikt som finns enligt författning, bl.a. OSL, patientsäkerhetslagen och socialtjänstlagen (se prop. 2017/18:105 s. 92).

Utöver att det kan röra sig om känsliga personuppgifter kan det också komma att bli fråga om uppgifter som avser lagöverträdelse enligt artikel 10 i dataskyddsförordningen. Sådana uppgifter får enligt 7 § andra stycket lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten behandlas endast om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten. *Integritetsskyddsmyndigheten* efterlyser en redogörelse för vilka integritetsintrång och integritetsrisker som har identifierats för den registrerade för att det ska kunna bedömas om personuppgiftsbehandlingen är proportionerlig. Regeringen konstaterar att de uppgifter som kan bli aktuella kan vara av mycket integritetskänslig karaktär och att de omfattas av sekretess. Uppgifterna kan dessutom avse potentiella brottsoffer och personer som har ett våldsamt beteende som bedöms kunna eskalera. De kan även avse närstående till en våldsutsatt person eller en våldsutövare och andra personer som berörs på olika sätt. Regeringen bedömer att det finns en risk att utlämnandet medför ett integritetsintrång för den enskilde när uppgifterna överlämnas till Polismyndigheten eftersom uppgifterna då kommer att nå fler personer, som kommer att kunna få insyn i den enskildes personliga förhållanden. Regeringen anser att risken för det integritetsintrång som behandlingen medför behöver vägas mot det starka samhällseliga intresset av att förhindra allvarliga brott i nära relationer. Genom de avgränsningar i den föreslagna bestämmelsen som har gjorts, bl.a. till att uppgifter endast ska få lämnas ut om det finns en risk för att det begås ett allvarligt brott mot en närstående och att socialtjänsten i varje enskilt fall ska göra en bedömning om det är lämpligt att lämna över uppgiften till Polismyndigheten och förutsättningarna i övrigt är uppfyllda för ett utlämnande, bedömer regeringen att det finns en rimlig avvägning mellan integritetsintrånget och intresset av att förhindra allvarliga brott i nära relationer. Regeringen anser således vid en avvägning mellan den registrerades personliga integritet och behovet av att personuppgifter behandlas att den personuppgiftsbehandling som blir aktuell inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det avsedda ändamålet. Det bedöms inte finnas några alternativ som är mindre integritetskänsliga. Därmed bedöms personuppgiftsbehandlingen stå i rimlig proportion till den nytta som utlämnandet innebär och att den därmed är proportionell i förhållande

till de mål som eftersträvas i enlighet med vad som krävs enligt artikel 6.3 i dataskyddsförordningen.

Regeringen bedömer att det därmed finns förutsättningar för behandling av aktuella personuppgifter inom socialtjänsten enligt 6 och 7 §§ lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Det saknas därmed behov av ändring i eller komplettering av den dataskyddsreglering som gäller inom socialtjänstområdet.

Dataskyddsregleringen på hälso- och sjukvårdsområdet

När det gäller personuppgiftsbehandling inom hälso- och sjukvården gäller enligt 2 kap. 4 § patientdatalagen att personuppgifter får behandlas inom hälso- och sjukvården om det behövs bl.a. för att fullgöra skyldigheten att föra patientjournal och upprätta annan dokumentation som behövs i och för vården av patienter. Personuppgifter får även behandlas inom hälso- och sjukvården om det behövs för administration som rör patienter och som syftar till att ge vård i enskilda fall eller som annars föranleds av vård i enskilda fall. Vidare får personuppgifter behandlas inom hälso- och sjukvården bl.a. för att upprätta annan dokumentation som följer av lag, förordning eller annan författning. Personuppgifter som behandlas för dessa ändamål får enligt 2 kap. 5 § patientdatalagen även behandlas för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning. Det följer av 2 kap. 7 § patientdatalagen att en vårdgivare endast får behandla sådana personuppgifter som behövs för de ändamål som anges i 4 §.

Vidare följer av artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen att personuppgiftsbehandling är laglig om den är nödvändig för utförandet av en arbetsuppgift av allmänt intresse. Syftet med att uppgiften lämnas till Polismyndigheten enligt den föreslagna bestämmelsen är att Polismyndigheten ska få kännedom om att det på grund av särskilda omständigheter finns en risk för att den enskilde kommer att begå ett brott och att Polismyndigheten då kan använda sig av uppgifterna i sitt arbete med att förebygga allvarliga brott i nära relationer. Den personuppgiftsbehandling som aktualiseras inom hälso- och sjukvården behövs för att detta syfte ska kunna uppnås. Personuppgiftsbehandlingen inom hälso- och sjukvården bedöms därmed nödvändig för att utföra en arbetsuppgift av allmänt intresse i den mening som avses i artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen. På motsvarande sätt som bedöms ovan när det gäller personuppgifter som behandlas hos socialtjänsten finns det en grund för behandlingen som är fastställd i den nationella rätten på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 i dataskyddsförordningen genom att uppgifterna behöver behandlas inom hälso- och sjukvården för utförande av arbetsuppgifter som syftar till att förebygga ohälsa och genom den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen.

I likhet med de uppgifter som kan bli aktuella att behandla hos socialtjänsten med anledning av den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen kan det inom hälso- och sjukvården bli aktuellt att med anledning av bestämmelsen behandla och lämna ut uppgifter om hälsotillstånd och andra känsliga personuppgifter, som enligt artikel 9.2 h i dataskyddsförordningen endast får behandlas om behandlingen är nödvändig av skäl som hör samman med bl.a. förebyggande hälso- och sjukvård och social omsorg. Enligt 2 kap. 7 a § patientdatalagen får känsliga personuppgifter på

Prop. 2020/21:163 hälso- och sjukvårdsområdet, i likhet med vad som gäller för uppgifter inom socialtjänsten, behandlas med stöd av artikel 9.2 h i dataskyddsförordningen under förutsättning att kravet på tystnadsplikt i artikel 9.3 i förordningen är uppfyllt. Som konstateras ovan bedöms kravet på tystnadsplikt uppfyllt i svensk rätt. Regeringen bedömer att personuppgiftsbehandlingen inom hälso- och sjukvården i aktuell situation uppfyller detta krav i och med att syftet med behandlingen har ett nära samband med förebyggande hälso- och sjukvård. Utöver att det kan röra sig om känsliga personuppgifter kan det också vara uppgifter som avser lagöverträdelse enligt artikel 10 i dataskyddsförordningen. Vårdgivare får dock enligt 2 kap. 7 § patientdatalagen behandla sådana uppgifter endast om det är absolut nödvändigt för ett sådant ändamål som anges i 4 § samma lag.

De uppgifter som kan bli aktuella att behandlas hos hälso- och sjukvården är av samma karaktär som de uppgifter som kan komma att behandlas hos socialtjänsten och kan således vara av en mycket integritetskänslig karaktär och omfattas av sekretess. Liksom i fråga om de uppgifter som kan komma att behandlas inom socialtjänsten finns det en risk att utlämnandet medför ett integritetsintrång för den enskilde när uppgifterna överlämnas till Polismyndigheten när uppgifterna når fler personer som därmed får insyn i den enskildes personliga förhållanden. Vid en avvägning mellan den registrerades personliga integritet och behovet av att personuppgifter behandlas bedöms att den personuppgiftsbehandling som blir aktuell hos hälso- och sjukvården inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det avsedda ändamålet. Det bedöms inte finnas några alternativ som är mindre integritetskänsliga. Personuppgiftsbehandlingen bedöms därmed stå i rimlig proportion till den nytta som utlämnandet innebär och därmed proportionell i förhållande till de mål som eftersträvas i enlighet med vad som krävs enligt artikel 6.3 i dataskyddsförordningen.

Den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen bedöms sammanfattningsvis inte innebära att det finns behov av någon ändring i den reglering som gäller för personuppgiftsbehandlingen inom hälso- och sjukvården till följd av den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen.

Dataskyddsregleringen för Polismyndighetens verksamhet

När den mottagande myndigheten, Polismyndigheten, behandlar personuppgifter i syfte att bl.a. förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda brott gäller inte dataskyddsförordningen. Behandlingen ska i stället ske i enlighet med brottsdatalagen (2018:1177) och lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Några ändringar i den regleringen krävs inte till följd av den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen.

Krav för personuppgiftsbehandlingen

Genom den befintliga dataskyddsregleringen kommer det att finnas ett starkt skydd för den enskildes grundläggande rättigheter och friheter i samband med personuppgiftsbehandlingen. För att personuppgiftsbehandlingen i det enskilda fallet ska vara tillåten krävs att tillämpliga krav i dataskyddsförordningen uppfylls, särskilt artikel 5 om principer för behandling av personuppgifter. Som *Integritetsskyddsmyndigheten* framhåller behöver personuppgiftsbehandlingen när uppgifterna lämnas ut till

Polismyndigheten ske på ett säkert sätt. De ansvariga verksamheterna är skyldiga att vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder i enlighet med artikel 5.1 f och artikel 32 i dataskyddsförordningen. Av artikel 5.1 f följer bl.a. att personuppgifter ska behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet för personuppgifterna, inbegripet skydd mot obehörig eller otillåten behandling m.m., med användning av lämpliga tekniska eller organisatoriska åtgärder. Även artikel 32 dataskyddsförordningen innehåller bestämmelser om krav om säkerhet i samband med behandlingen. Vidare finns det i patientdatalagen och i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om journalföring och behandling av personuppgifter i hälso- och sjukvården (HSLF-FS 2016:40) bestämmelser om krav på säkerhetsåtgärder.

Det behöver inte införas någon ytterligare dataskyddsreglering

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att den personuppgiftsbehandling som den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen föranleder inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården är förenlig med dataskyddsförordningen. De befintliga dataskyddsregleringar som gäller för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och Polismyndigheten utgör tillräcklig reglering för den personuppgiftsbehandling som kan komma att ske inom dessa verksamheter. Det behöver således inte införas någon ytterligare reglering om denna behandling.

8 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: De föreslagna lagändringarna ska träda i kraft den 1 augusti 2021.

Regeringens bedömning: Det finns inget behov av några övergångsbestämmelser.

Utredningens förslag och bedömning: Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2020. Utredningen uttalade sig inte om behovet av övergångsbestämmelser.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans berör frågorna särskilt.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: I statens budget för 2021 har avsatts 30 miljoner kronor samt årligen för 2022 och 2023 60 miljoner kronor för obligatoriskt återfallsförebyggande arbete i kommunerna (prop. 2020/21:1 utg. omr. 13 s. 80 och utg. omr. 25 s. 26, 28 och 29). För att de avsatta medlen ska kunna användas så att de får avsedd effekt, bör i vart fall förslaget om socialnämndens ansvar träda i kraft så fort som möjligt under 2021. Det finns inte några skäl att föreslå någon annan tidpunkt för ikraftträdandet för övriga lagförslag.

Det saknas motsvarigheter till de föreslagna lagändringarna som skulle motivera ett behov av övergångsbestämmelser. Regeringen bedömer att det inte heller i övrigt finns behov av sådana.

Våldsutsatta

Förslagen bidrar till att öka tillgänglighet och acceptans för att söka hjälp samt utgör stöd för våldsutsatta och för att våld i nära relationer ska upphöra. Därmed innebär förslagen ökade förutsättningar för att våldsutsatta ska kunna leva ett liv med ökad trygghet fritt från våld. I likhet med *Jämställdhetsmyndigheten* anser regeringen att förslagen därför bidrar till att våldsutsatta kvinnor och barn i högre utsträckning skyddas från upprepat våld.

Förslaget om socialnämndens utökade ansvar kan innebära lättnader för de våldsutsatta genom att det finns insatser för de som utövar våld oavsett i vilken kommun de är bosatta. Med hänsyn till att satsningen är särskilt finansierad ska förslagen inte, som *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks)* befarar, innebära att viktiga resurser tas från arbetet med att stötta våldsutsatta kvinnor och barn eller som *Göteborgs kommun* uttrycker, att våldsutsattas behov av stöd och skydd nedprioriteras då behov för dem som utsätts närstående för våld likställs med de behov personer som utsätts för våld har. Det arbete som pågår ska fortsätta i samma utsträckning. Som *Länsstyrelsen i Gotlands län* poängterar bör de nya insatserna ses som ett komplement till resurserna till våldsutsatta så att en lagändring inte ska medföra konkurrens mellan grupperna om medel och personal. Tvärtom kan således förslaget som en följd minska trycket på resurserna för insatser till våldsutsatta.

Förslaget om en sekretessbrytande bestämmelse kan bidra till att förebygga allvarliga våldsbrott, liksom till att en person som riskerar att utsättas för allvarligt våld i högre utsträckning får det stöd och skydd som kan vara nödvändigt för att säkerställa tryggheten. Det är centralt att arbetet med våldsutövare i nära relationer utgår från brottsoffers säkerhet. Den sekretessbrytande bestämmelsen bidrar till säkerheten för brottsoffer, såväl vuxna som barn.

Förslagen kan även ha en positiv påverkan för grupper som generellt sett löper en ökad risk för våld. Det gäller bl.a. ungdomar, hbtq-personer, personer med funktionsnedsättning och personer som lever i en hederskontext. Kunskap om våld i nära relationer är centralt i arbetet med att förbättra situationen för dessa grupper. De insatser som förslagen leder till kan därför innebära ett förbättrat stöd för dessa grupper. Våldsbrott mot närstående är underrepresenterade i brottsstatistiken (Brottsförebyggande rådets rapport 2017:5). Även om förslagen inte nödvändigtvis påverkar brottsstatistiken, kan förslagen bidra till att minska mörkertalet, vilket även avser grupper som löper en ökad risk för våld.

I sin helhet bidrar arbetet till bättre förutsättningar för Sveriges efterlevnad av såväl FN:s barnkonvention (barnkonventionen) som Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen). Istanbulkonventionen trädde i kraft i Sverige 2014 och omfattar åtgärder mot alla former av våld mot kvinnor och flickor inkluderat hedersrelaterat våld och förtryck. Den syftar också till att motverka alla former av våld i nära relationer, bl.a. mot barn. Konventionen uttrycker att parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att inrätta eller stödja program som syftar

till att förövare som har utövat våld i hemmet ska lära sig att inte bete sig våldsamt i mellanmännsliga relationer i avsikt att förebygga ytterligare våld och förändra ett våldsamt beteendemönster.

I den första granskningen av Sveriges efterlevnad av Istanbulkonventionen som rapporterades i januari 2019, GREVIO/Inf (2018)15, uppmanades Sverige och de svenska myndigheterna att utarbeta metoder för myndighetssamverkan för att i enskilda ärenden om våld mot kvinnor säkerställa samordningen och samarbetet mellan alla berörda parter, särskilt lokala myndigheter, offentlig hälso- och sjukvård och specialiserade stödtjänster till våldsutsatta kvinnor. Vidare uttrycktes behov om att utveckla en enhetlig standard i förhållande till artikel 16, Förebyggande ingripanden och behandlingsprogram, enligt vilken parterna förbinder sig att bl.a. vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att inrätta eller stödja program som syftar till att förövare som har utövat våld i hemmet ska lära sig att inte bete sig våldsamt i mellanmännsliga relationer i avsikt att förebygga ytterligare våld och förändra ett våldsamt beteendemönster. Förslagen bidrar särskilt till att detta ska genomföras.

Barnen

Rädda Barnen anser att utredningen har inte analyserat konsekvenserna för barnen tillräckligt och anser att en barnkonsekvensanalys behöver genomföras. Någon fristående barnkonsekvensanalys har visserligen inte redovisats men regeringen bedömer ändå att vid utformningen av förslagen har barnens perspektiv beaktats.

Barn kan utsättas för våld i hemmet både genom att själva bli utsatta eller att uppleva våld. Det kan även förekomma att de själva utövar våld. I förslaget om socialnämndens ansvar har säkerheten för de närstående, bl.a. barnen som bevittnar våld i hemmet, beaktats. Till det kommer förslaget om att barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas inom hälso- och sjukvården. Det innebär att barn i ökad utsträckning ges möjlighet för att ge sin bild av det våld eller andra övergrepp som de varit med om och få den information som kan behövas om situationen. Barn som lever med närstående där det förekommer våld har beroende på ålder och utveckling begränsad uppfattning av vad som är normalt beteende och kan därför ha svårt att bedöma sin egen situation. Förslaget om det utökade uppdraget för hälso- och sjukvården förstärker ställningen för barn som lever med våld och övergrepp i familjen. Barnets rätt att komma till tals enligt barnkonventionens artikel 12 och barnets rätt till skydd mot alla former av våld enligt barnkonventionens artikel 19 är två grundläggande rättigheter för varje barn som kommer att förstärkas genom detta förslag. På kort sikt kan förslaget om information till barn också möjliggöra att hälso- och sjukvården får bättre underlag för att bedöma såväl om uppgifter om barn som far illa ska lämnas till socialtjänsten och polisen som när den nya möjligheten att lämna uppgifter till polisen bör användas. På längre sikt kan förslaget fungera förebyggande då barn som växer upp i relationer där det förekommer våld mellan närstående, enligt forskning, löper en ökad risk för att senare i livet på nytt utsättas eller själva utsätta närstående för våld. I sin helhet bidrar arbetet till bättre förutsättningar för Sveriges efterlevnad av barnkonventionen.

Förslagen är ett led i stödet till enskilda i det förebyggande arbetet för att minska våld i nära relationer samt att förhindra återfall av våld mot närstående på såväl kort som lång sikt.

Personer som utövar våld mot närstående får genom förslaget om socialnämndens ansvar bättre förutsättningar för att upphöra med sitt våldsamma beteende. Personer som får insatser i ett tidigt skede har oftast bättre förutsättningar för att ändra sitt beteende. Förslaget bedöms således kunna öka chanserna för att våldet minskar i omfattning och bidra till ökad upptäckt av våldsutövare och våldsutsatthet. Förslagen bidrar även till att samhället i högre utsträckning markerar mot våldet och med åtgärder visar alternativa beteenden.

Förslaget om socialnämndens ansvar kan även bidra till att en person som utsätter närstående för våld genomgår återfallsreducerande insatser efter t.ex. en verkställighet från Kriminalvården. Förutsättningarna för återfallsförebyggande insatser till våldsutövare ökar därmed även för personer som avtjänat en verkställighet. Förslaget bidrar till att en våldsutövare kan få bättre förutsättningar för att hantera sitt våldsamma beteende även efter en verkställighet, vilket i sig kan bidra till minskade återfall i liknande brott.

Förslaget om en sekretessbrytande bestämmelse kan bidra till att förhindra att våldsutövare utövar allvarligt våld mot närstående. Det bör ses som en stödjande åtgärd både för den som riskerar att utsättas och den som riskerar att utsätta närstående för våld. Förslaget kan innebära en viss risk för att en person som utövar våld mot närstående väljer att inte söka sig till socialtjänsten eller hälso- och sjukvården för insatser med risk för att information delas till Polismyndigheten. Det torde dock inte vara sannolikt att en våldsutövare som står i begrepp att begå allvarliga våldsbrott mot närstående i det läget söker sig till socialtjänsten för att förändra sitt beteende.

Kommunerna

Förslaget om socialtjänstens ansvar för personer som utsätter närstående för våld kommer att påverka socialtjänstens verksamhet. För de kommuner som ännu inte arbetar med insatser för personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld kommer förslaget om insatser till våldsutövare för att de ska ändra sitt beteende att innebära utökade arbetsuppgifter för socialtjänsten. Flera kommuner har insatser som vänder sig till våldsutövare men det gäller dock inte alla. Förslaget innebär att verksamhet för våldsutövare får liknande förutsättningar. Det bidrar således, som *Botkyrka kommun* lyfter fram, till tydlighet och en enhetlig nationell tillämpning. Regleringen utgör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen samtidigt som det innebär att kommunerna nu får uppgiften finansierad. Med hänsyn till behovet av att komma till rätta med våld i nära relationer, bedömer regeringen att inskränkning är motiverad och proportionell. Remissinstanserna pekar inte heller på att förslaget skulle utgöra en problematisk inskränkning i det kommunala självstyret.

Sätters kommun framför att det kommer bli svårt att kunna leva upp till lagstiftningen, eftersom arbete med våldsutövare kräver kompetens och erfarenhet och *Stockholms universitet* anser att det finns risk att behovet

av kompetensutveckling underskattas. Regeringen har förståelse för dessa synpunkter men det får inte hindra den utveckling som bör ske. Förebyggande arbete mot våld i nära relationer kommer att vara ett område som kräver kompetensutveckling för personalen. En breddning av kunskap och kompetens blir viktig för det långsiktiga förebyggande arbetet mot våld i nära relationer. Förslaget kan således leda till kompetensutveckling av personalen, vilket i sin tur kan leda till ökad kunskap i verksamheten om våldsutövande i nära relationer. Förslaget bidrar således till ett bredare arbete även i förhållande till de våldsutsatta. Målgruppen och det tydligare ansvaret kan samtidigt innebära en ökad belastning för verksamheten och personalen. Arbetet kan komma att påverka även arbetsmiljön, vilket, i likhet med vad *Arbetsmiljöverket* uppmärksammar, är viktigt att iakttas vid utvecklingen. Hur verksamheterna för våldsutövare kommer att utvecklas beror bl.a. på hur kommunerna väljer att organisera sina verksamheter.

Flera remissinstanser, bl.a. *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Norrköpings kommun*, beskriver förslaget om socialnämndens ansvar som en ambitionshöjning och att den behöver finansiellt kompenseras av staten. Det framförs även från bl.a. *Ronneby kommun* synpunkter på att den kostnadsberäkning som utredningen har gjort är för lågt beräknad. Regeringen har genomfört nya beräkningar med hjälp av bl.a. Socialstyrelsens rapport *Vägledning för att uppskatta kostnaden av insatser efter våld (2018)* och uppgifter om hur många personer som kan uppskattas genomgå hela eller delar av behandlingsinsatser. Beräkningarna innebär att kommunerna kompenseras för kostnader för insatser till personer som utsätter närstående för våld i högre utsträckning än vad utredningen föreslog. I budgetpropositionen för 2021 har avsatts 30 miljoner kronor samt 60 miljoner kronor årligen från och med 2022 för obligatoriskt återfallsförebyggande arbete i kommunerna (prop. 2020/21:1 utg. omr. 13 s. 80 och utg. omr. 25 s. 26, 28 och 29). Regeringen bedömer att förslaget är en ambitionshöjning i förhållande till den verksamhet som kommunerna redan bedriver mot målgruppen. På lång sikt kan förslaget betyda att färre återkommande drabbas av våld, vilket kan leda till en positiv samhälls-ekonomisk utveckling i kommunerna.

Regioner och övriga vårdgivare

Förslaget om socialnämndens ansvar kan innebära att fler personer som utövar våld mot närstående identifieras. Det kan för vårdgivare inom hälso- och sjukvården betyda att fler personer kommer att vara i behov av utredningar som hälso- och sjukvården ansvarar för. Hälso- och sjukvården har redan ett uttalat ansvar för personer när det gäller att behandla sjukdomar med utgångspunkt i ställda diagnoser. Förslaget kan således innebära en viss ökning av antalet vårdtagare inom hälso- och sjukvården samt ett behov av ökad samverkan mellan kommuner och hälso- och sjukvården i ärenden som avser våld mot närstående.

Förslaget om att barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas innebär ökade skyldigheter för hälso- och sjukvården. För regionerna utgör det en inskränkning i det kommunala självstyret. Inskränkningen är begränsad och bedöms med beaktande av behovet av att nå barn som upplever våld i sin närhet motiverad. Regionerna ges dessutom stort utrymme att utforma hur skyldigheten ska fullgöras. Förslaget väntas leda

Prop. 2020/21:163 till en viss mindre, men inte närmare beräkningsbar, ökning av antalet ärenden. Det handlar dock om en begränsad grupp som kan komma ifråga.

Förslaget om möjligheten att lämna uppgifter till polisen om risk för att ett allvarligt våldsbrott mot en närstående kan komma att ske, kan innebära svåra avvägningar för personalen. Att bryta patientsekretessen kan, som *Inspektionen för vård och omsorg* framför, minska förtroendet för hälso- och sjukvården. Förslaget kräver därför, vilket har beskrivits i avsnitt 7, stöd till personalen i form av riktlinjer och vägledningar. Med sådana kan arbetsmiljön för personalen komma att förbättras i förhållande till vad som råder.

Vårdgivarna kommer mot bakgrund av förslagen att få tydligare ansvar för att genomföra samtal och bedömningar med vårdtagare som är utsatta för våld av närstående. Detta kan påverka personalens arbetsmiljö både positivt och negativt. För arbetet är det viktigt att arbetsgivaren även i denna del kan bidra med kunskap som gör arbetstagarna rustade för situationer som kan uppstå. Redan i dag finns vårdtagare som utsatts för våld av närstående. Ytterligare kunskap om våld och agerande kan ha en positiv verkan på det arbete som utförs.

Remissinstanserna påtalar inte att förslaget kommer att innebära några ökade kostnader för vårdgivarna. Tvärtom anser *Region Stockholm* att det inte innebär några ökade kostnader. Regeringen har ingen annan uppfattning. Förslagen bedöms därför endast ha marginella ekonomiska konsekvenser för vårdgivarna.

Polismyndigheten

Förslaget om att socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska kunna informera Polismyndigheten när det finns risk för allvarligt våld i nära relationer bidrar till att polisen i högre utsträckning kan verka brottsförebyggande och konkret förhindra fall av dödligt våld. Den information som Polismyndigheten får del av kan innebära bättre bedömningsunderlag för polisens arbete med brottsoffer och personskydd samt leda till bättre kunskap och information om våldsutövare och förbättrade riskbedömningar. Förslaget kan utveckla en ökad helhetsförståelse och bättre samförstånd mellan aktörerna, något som kan bidra till ett bättre förebyggande arbete. Förslaget kan även bidra till att Polismyndighetens arbetsuppgifter som avser det brottsförebyggande arbetet mot våld i nära relationer ökar, något som kan innebära en avlastning för det reaktiva polisarbetet. Förslaget bedöms inte få några ekonomiska konsekvenser för Polismyndigheten eller övriga rättsväsendet.

Konsekvenser för statens budget

Förslaget att tydliggöra socialnämndens ansvar för personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp, innebär konsekvenser för statens budget. Medel har avsatts på anslaget 1:1 Kommunal-ekonomisk utjämning inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. För 2021 har 30 miljoner kr avsatts och 60 miljoner kr per år permanent från och med 2022.

Beräkningarna är baserade på en uppskattning av uppgifter om hur många som förväntas genomgå behandlingsinsatser. Kostnaden för verk-

samheten utgår från Socialstyrelsens rapport Vägledning för att uppskatta kostnaden av insatser efter våld (2018). Prop. 2020/21:163

Övriga förslag anses ha begränsad ekonomisk påverkan för verksamheterna i övrigt och påverkar således inte statens budget.

Företagen

Företag i allmänhet är inte direkt berörda av förslagen. Förslaget att tydliggöra socialnämndens ansvar för personer som utsätter närstående för våld kan indirekt innebära att behovet av behandling för dessa personer kommer att öka. Det kan få till följd större möjligheter för företag som erbjuder samtalsterapi eller andra behandlingar att få avsättning för sina tjänster. Den ökade marknaden kommer sannolikt att utgöra en del av men understiga den årliga satsningen om 60 miljoner kronor eftersom tillskottet även kommer att finansiera socialtjänstens egen verksamhet.

Jämställdheten

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är till stor del en fråga om jämställdhet. Regeringen har utifrån det övergripande jämställdhetspolitiska målet, att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv, sex underliggande delmål i arbetet för jämställdhet. Det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet (prop. 2005/06:155). Förslagen bidrar till ökad kunskap och kompetens hos fler i samhället om våld i nära relationer, vilket i sin tur kan bidra till att nå det nyss nämnda jämställdhetspolitiska delmålet.

Det som föreslås ger effektivare och mer ändamålsenliga insatser i form av behandling och andra stödinsatser till våldsutövare och deras närstående. Ökad kunskap om behandlingsmetoder och effekter av våldet genom forskning och kunskapsspridning kommer att bidra till det långsiktiga förebyggande arbetet med att minska framför allt mäns våld mot kvinnor. Att fler yrkesverksamma i högre utsträckning arbetar med frågorna betyder en ökad medvetenhet och kunskap om problematiken, vilket kan bidra till att våldet på sikt kan identifieras och de förebyggande insatserna utvecklas. Regeringen delar *Stockholms kommuns* uppfattning att väl utvecklat arbete med våldsutövare, med effektivare metoder för stöd och behandling i syfte att våldet ska upphöra, skulle vara ett viktigt bidrag till ett mer jämställt samhälle, vilket är i enlighet med målen. Särskilt förväntas den sekretessbrytande bestämmelsen att förebygga fler allvarliga våldsbrott. Det medför ökade möjligheter att nå det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet.

Brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Återfallsförebyggande insatser som syftar till att våld mot närstående ska upphöra är viktiga. Förslaget ska ses som en del av regeringens brottsförebyggande arbete och ansluter till målsättningarna i Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program (skr. 2016/17:126). I det brottsförebyggande programmet beskrivs hur utsatthet för våld kan medföra ökad risk för olika former av fysisk och psykisk ohälsa, både på kort och lång sikt. Barns psykiska hälsa och utveckling påverkas mycket nega-

Prop. 2020/21:163 tivt av att direkt utsättas för sexuellt, fysiskt eller psykiskt våld men också av att bevittna eller på annat sätt uppleva att en förälder utsätts för sådant våld. Förslagen kommer att bidra till att stärka barns psykiska hälsa och utveckling när det förekommer våld mot närstående. Förslaget till ändring i socialtjänstlagen påverkar inte rättsväsendets brottsutredningar. Ett polisanmält brott ska fortsatt hanteras på samma villkor som råder med dagens straffrättsliga lagstiftning.

Polisens möjlighet till information kan innebära ökade förutsättningar för att nå de fyra politiska målsättningar från regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10). De fyra målsättningarna innebär ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld, förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn, effektivare brottsbekämpning samt förbättrad kunskap och metodutveckling.

Samhällsekonomiska konsekvenser

Regeringen instämmer i den bedömning som *Göteborgs kommun* gör att våldets direkta och indirekta samhällsekonomiska konsekvenser uppskattas vara avsevärda. Förslagen innebär en ökad satsning på området och bedöms indirekt leda till stora men svårbedömda positiva samhällsekonomiska konsekvenser eftersom förslagen ska minska behoven av andra samhällsinsatser som annars uppstår som konsekvenser av våld.

Övriga konsekvenser

Förslagen främjar till viss del integrationen med hänsyn till att de bidrar till att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Förslagen främjar även Sveriges internationella åtaganden då åtagandena enligt barnkonventionen och Istanbulkonventionen efterlevs i ökad utsträckning.

Förslagen innebär utöver vad som redovisats inga nämnvärda konsekvenser för EU-samarbetet eller för miljön, sysselsättningen eller den offentliga servicen i olika delar av landet.

Konsekvenserna är sammanfattningsvis positiva

De föreslagna åtgärderna förebygger våld i nära relationer. Förslagen bidrar till genomförandet av regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10) och bidrar till regeringens sjuätte jämställdhetspolitiska delmål om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Förslagen bidrar även till att barn i högre utsträckning skyddas från våld och förbättrar barns ställning. Förslaget om att tydliggöra ansvaret för socialnämnderna innebär ökad nationell likvärdighet och ökade kostnader för kommunerna. Kostnadsökningen finansieras med särskilda medel till kommunerna för återfallsförebyggande arbete. Förslaget om information till Polismyndigheten bedöms förhindra fall av dödligt våld. Förslagen innebär i övrigt inga betydande konsekvenser.

10.1 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

5 kap.

Våldsutövare

11 a § Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

När socialnämnden fullgör uppgiften ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.

Paragrafen, liksom rubriken före paragrafen, är ny och handlar om skyldigheten för socialnämnden att verka för att den som utsätter eller har utsatt en närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

Enligt *första stycket* hör till socialnämndens uppgifter att verka för att personer som utsätter eller har utsatt en närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. Bestämmelsen har utformats med beaktande av *Lagrådets* förslag på hur bestämmelsen bör utformas. Med våld eller andra övergrepp avses detsamma som i den reglering som avser stöd till våldsutsatta närstående som återfinns i 11 §. Det kan avse brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken men lagtexten begränsas inte till det. Någon straffrättslig kvalificering enligt brottsbalkens bestämmelser behöver därför inte göras. I förarbetena till 11 § framhölls att det inte ställs något krav på att den som utövar våldet ska vara dömd eller ens polisanmäld för något sådant brott (prop. 1997/98:55 s. 137 och 2006/07:38 s. 27).

Även begreppet närstående är detsamma som i 11 §. Av förarbetena till den paragrafen (prop. 2006/07:38 s. 46) framgår att utgångspunkten för bedömningen om någon ska betraktas som närstående eller inte är om det föreligger en nära och förtroendefull relation, som mellan makar, sambor, pojk- och flickvänner, eller om det är en person som man har ett mer fast och varaktigt förhållande med, som t.ex. föräldrar och fosterföräldrar, mor- och farföräldrar, mosttrar och fastrar, syskon, barn och barnbarn. Bedömningen ska enligt förarbetena göras utifrån familje- och levnadsförhållandena i det enskilda fallet.

Hur socialnämnden bör fullgöra sin uppgift att verka för att den som utsätter eller har utsatt en närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende kan variera från kommun till kommun utifrån förutsättningar i kommunen och den enskildes behov. Bedömningen får göras i det enskilda fallet med utgångspunkt i bestämmelserna i lagen. När det är fråga om individuellt anpassade insatser krävs att en behovsprövning görs i det enskilda fallet i enlighet med 4 kap. 1 eller 2 §.

Enligt *andra stycket* ska socialnämnden, då nämnden utför sina uppgifter enligt första stycket, särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående. En närstående till den som har utsatts kan t.ex. vara ett barn. Det kan exempel-

Prop. 2020/21:163 vis handla om riskbedömningar vid beslut om insatser till den som utsätter närstående för våld och information till den våldsutsatta.

12 kap.

10 § Av 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) framgår att socialnämnden utan hinder av sekretess kan polisanmäla brott som hindrar nämndens verksamhet. Av 10 kap. 21–23 §§ samma lag följer att sekretess även i vissa andra fall inte hindrar att uppgifter som angår misstanke om brott lämnas till en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet.

Detsamma gäller enligt 10 kap. 19 § samma lag uppgifter som behövs för att förhindra ett förestående eller avbryta ett pågående brott som avses i den paragrafen. Av 10 kap. 18 a § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild som inte har fyllt tjuoett år lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i brottsförebyggande syfte under vissa angivna förutsättningar. Av 10 kap. 18 b § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i syfte att förebygga terroristbrottslighet under vissa angivna förutsättningar. *Av 10 kap. 18 c § samma lag framgår dessutom att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde lämnas till Polismyndigheten i syfte att förebygga våld eller andra övergrepp mot en närstående under vissa angivna förutsättningar.*

Från socialtjänsten ska utan hinder av sekretess lämnas

1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem, om uppgifterna för särskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket,

2. uppgifter som behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481), och

3. uppgifter om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.1.

Paragrafen innehåller upplysningar om de sekretessbrytande bestämmelser inom socialtjänstens område som återfinns i 10 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

I *andra stycket* görs ett tillägg genom en hänvisning till den nya 10 kap. 18 c § offentlighets- och sekretesslagen, se kommentaren till den paragrafen.

16 kap.

10 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela sådana föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet som avser

1. barn och unga,
2. äldre personer,
3. personer med funktionsnedsättning,
4. missbrukare, och
5. personer som anges i 5 kap. 11 och 11 a §§.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela sådana föreskrifter som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet vid sådana hem som avses i 6 kap. 3 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 5.

Paragrafen innehåller bemyndiganden till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter inom socialtjänsten till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i vissa verksamheter.

Till den befintliga regleringen införs i *första stycket 5* en hänvisning till verksamhet som anges i 5 kap. 11 a §, dvs. verksamhet som avser personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp.

Bemyndigandet ger stöd för att meddela föreskrifter i anslutning till regleringen i 5 kap. 11 a §. Bestämmelsen innebär en möjlighet att meddela föreskrifter såväl när det gäller handläggning av ärenden som utförandet av insatser (prop. 2008/09:160 s. 117).

10.2 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

10 kap.

18 c § Sekretessen enligt 25 kap. 1 § och 26 kap. 1 § hindrar inte att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde lämnas till Polismyndigheten, om

1. det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den enskilde mot den närstående kommer att begå ett sådant brott som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år,

2. uppgiften kan antas bidra till att förhindra brottet, och

3. det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den enskilde eller för den närstående, eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

En uppgift som angår misstanke om ett begånget brott får dock lämnas endast under de förutsättningar som i övrigt anges i denna lag.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.1.

Paragrafen är ny och utgör en sekretessbrytande bestämmelse som innebär att personal inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården under vissa förutsättningar får lämna uppgifter till Polismyndigheten som rör en enskild eller en närstående till den enskilde i syfte att förebygga att en enskild begår allvarligare vålds-, frids- eller sexualbrott mot den närstående till den enskilde.

Förutsättningarna för att lämna uppgifter regleras i *första stycket*. Där framgår att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde kan lämnas ut med stöd av bestämmelsen. Med den enskilde avses i detta sammanhang den person som bedöms kunna begå ett brott. Med en närstående till den enskilde avses i detta sammanhang den närstående som den enskilde bedöms kunna komma att utsätta för brott. Att uppgifter kan lämnas ut om de rör en enskild ger även utrymme för att lämna ut uppgifter som avser andra personer än den enskilde under förutsättning att det finns en koppling till den enskilde. Uppgifter om exempelvis vilka som tillhör den enskildes familj eller bekantskapskrets kan alltså lämnas ut, dock endast om uppgifterna rör den enskilde och om övriga rekvisit i paragrafen är uppfyllda, se prop. 2019/20:123 s. 50.

Någon definition av begreppet närstående finns inte i lagen. Faktiskt släktskap behöver dock inte föreligga, se prop. 1979/80:2 del A s. 168. Bedömningen får göras i det enskilda fallet med utgångspunkt i hur nära relationen är eller varit, se RÅ 2009 ref. 17.

För att ett utlämnande ska få ske krävs enligt första stycket att tre förutsättningar är uppfyllda.

Enligt *punkt 1* krävs att det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den enskilde mot den närstående som avses i paragrafen kommer att begå ett vålds-, frids- eller sexualbrott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år.

En riskbedömning ska göras i varje enskilt fall. Det måste finnas konkreta omständigheter som motiverar bedömningen att det finns en risk för att den enskilde mot den närstående kommer att begå ett sådant brott som avses i paragrafen. Det är tillräckligt att det med hänsyn till samtliga omständigheter bedöms finnas en risk som varken är obetydlig eller avlägsen. Av särskild betydelse är om den enskilde tidigare har begått vålds-, frids- eller sexualbrott eller om det har fattats beslut om kontaktförbud.

Vidare krävs, enligt *punkt 2*, att uppgiften kan antas bidra till att förhindra brottet. Det innebär att det inte krävs att uppgiftslämnandet med säkerhet kan sägas få sådan effekt. Det är i stället tillräckligt med ett antagande om att uppgifterna kan bidra till att Polismyndigheten t.ex. ingriper i en konkret situation för att förhindra att ett brott begås eller vidtar åtgärder för att skydda det tilltänkta brottsoffret.

Exempel på uppgifter som kan lämnas i syfte att förhindra brott är uppgifter om vem som kan komma att begå brott, vem som riskerar att utsättas och var de uppehåller sig. Även uppgifter om familjeförhållanden och om missbruk eller psykisk ohälsa kan vara av betydelse. Därtill bör vissa uppgifter kunna lämnas om de särskilda omständigheter som ligger till grund för bedömningen att det finns en risk för brott. Det kan t.ex. handla om uppgifter som ger en bild av ett eskalerande förlopp.

Enligt *punkt 3* ska det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den enskilde eller för den närstående, eller av andra särskilda skäl inte vara olämpligt att lämna ut uppgiften. Det kan t.ex. handla om omständigheter i det enskilda fallet som visar på en risk för att ett uppgiftslämnande kan rubba förtroendet för myndigheten på ett sådant sätt att den enskilde eller den närstående inte söker hjälp och stöd. Andra särskilda skäl kan exempelvis vara att det bedöms som olämpligt att vidarebefordra en uppgift med hänsyn till någon annan persons intressen, t.ex. en våldsutsatt persons närstående eller ett barn. Bestämmelsen innebär inte att det måste finnas en risk för att ett särskilt utpekad brott ska begås, exempelvis en grov misshandel, utan det är tillräckligt att det finns en risk för att det begås något av de brott som återfinns i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken om övriga förutsättningar är för handen.

Bestämmelsen innebär en möjlighet för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att lämna ut uppgifter och således inte någon skyldighet att göra detta på eget initiativ. Om Polismyndigheten skulle inkomma med en begäran om utlämnande av uppgifter som enligt paragrafen får lämnas ut, och ett uppgiftslämnande inte skulle hindra arbetets behöriga gång, är dock den myndighet som förfogar över uppgifterna också skyldig att lämna ut uppgifterna enligt 6 kap. 5 § OSL. Det är emellertid den sistnämnda

myndigheten som ska avgöra om förutsättningar föreligger för att tillämpa den sekretessbrytande bestämmelsen.

Av *andra stycket* framgår att misstankar om att den enskilde har begått ett visst konkret brott endast får lämnas ut under de förutsättningar som gäller i övrigt. Paragrafen ger därmed inte någon utökad möjlighet att lämna uppgifter i brottsutredande syfte. Det betyder att t.ex. handlingar som används för att styrka brott såsom journalanteckningar eller dokumentation av skador som regel inte kan lämnas över. Uppgifter om brottsmisstankar i mer allmänna ordalag får dock lämnas ut, så länge de inte kan hänföras till en specifik situation (jfr prop. 2011/12:171 s. 47 och prop. 2019/20:123 s. 32). För uppgifter som angår misstanke om begångna brott finns det även fortsättningsvis möjlighet att tillämpa 10 kap. 21 och 23 § OSL under de förutsättningar som gäller enligt dessa paragrafer.

Bestämmelsen är åldersneutral. För uppgifter om individer som är yngre än 21 år finns det även fortsättningsvis möjlighet att tillämpa 10 kap. 18 a § OSL i syfte att förebygga brott mot närstående.

10.3 Förslaget till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)

6 kap.

5 § Hälso- och sjukvårdspersonalen ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 12–14 §§ och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel,

eller

4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Förslaget behandlas i avsnitt 6.

Paragrafen föreskriver skyldigheter för hälso- och sjukvårdspersonalen i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa.

I *andra stycket* föreskrivs att hälso- och sjukvårdspersonal särskilt ska beakta ett barns behov av information, råd och stöd i vissa utsatta situationer som rör barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med. En motsvarande reglering finns i 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

Andra stycket 4 är ny och reglerar att hälso- och sjukvårdspersonalen särskilt ska beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans

Prop. 2020/21:163 med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Vad informationen, råden och stödet närmare ska bestå i regleras inte. Bestämmelsen ger utrymme för hälso- och sjukvårdspersonalen att samtala med barnet om bl.a. barnets upplevda situation. Att utsätta närstående för våld eller andra övergrepp har samma innebörd som i 5 kap. 11 och 11 a §§ socialtjänstlagen (2001:453), se kommentaren till den sistnämnda paragrafen.

10.4 Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

5 kap.

7 § Ett barns behov av information, råd och stöd ska särskilt beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, eller
4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.

Paragrafen föreskriver att hälso- och sjukvården särskilt ska beakta ett barns behov av information, råd och stöd i vissa utsatta situationer som rör barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med. Paragrafen har sin motsvarighet i 6 kap. 5 § patientsäkerhetslagen (2010:659).

Första stycket 4 är ny och reglerar att hälso- och sjukvården särskilt ska beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Vad informationen, råden och stödet närmare ska bestå i regleras inte. Att utsätta närstående för våld eller andra övergrepp har samma innebörd som i 5 kap. 11 och 11 a §§ socialtjänstlagen (2001:453), se kommentaren till den sistnämnda paragrafen.

Sammanfattning av betänkandet Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld (SOU 2018:37)

Uppdraget

Utredningens uppdrag har varit att undersöka hur det återfallsförebyggande arbetet för män som utsätter närstående för våld ser ut och lämna förslag på hur det kan stärkas och förbättras. Vi har mer specifikt haft i uppdrag att utreda:

- Hur det återfallsförebyggande arbetet för män som utsätter närstående för våld ser ut i dagsläget och hur det kan förbättras.
- Behov av, och i förekommande fall uppgifter för, ett nationellt kompetenscentrum för förebyggande arbete och behandling av våldsutövare.
- Socialnämndens ansvar för att erbjuda våldsbenägna och våldsutövande personer insatser för att komma till rätta med sitt beteende.
- Verksamhet som erbjuder våldsutövande män tillfällig bostad samt överväga former som möjliggör samverkan mellan berörda myndigheter.
- Frågor som rör närståendes säkerhet i arbetet med våldsutövare.
- Det sociala nätverkets roll i det våldsförebyggande arbetet samt hur det kan tas tillvara för att stärka arbetet med våldsutövande män.

Arbete med våldsutövare måste alltid utgå från de våldsutsattas behov av säkerhet

Det återfallsförebyggande arbetet för män som utsätter närstående för våld utgör en viktig del av samhällets samlade insatser för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Också när syftet är stödjande och förebyggande, måste dock utgångspunkten alltid vara att de handlingar som utgör kriminella gärningar ska lagföras. Insatser på detta område måste därtill utgå från de våldsutsattas behov av skydd och stöd. Det överordnade målet är och förblir att våldet mot dem ska upphöra.

Socialnämndens ansvar för insatser till våldsutövare ska förtydligas

Det återfallsförebyggande arbetet ser mycket olika ut i olika delar av landet. De visar bl.a. den enkät som genomförts i samtliga kommuner. Socialnämnden har i dag ett uttryckligt ansvar för att erbjuda stöd till personer som utsatts för brott, och de som har utsatts av en närstående omnämns särskilt i socialtjänstlagen. Att de som utövat våld inte särskilt omnämns som en grupp som ska erbjudas insatser, har lett till att kommunerna har uppfattat sitt ansvar för gruppen på olika sätt. Utredningen anser därför att ett uttryckligt ansvar för att tillhandahålla insatser till personer som har utsatt närstående för våld ska införas i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen

(2001:453). Syftet med en sådan reglering är att våldsutövare ska kunna erbjudas insatser som kan bidra till att de slutar att använda våld. Utredningen väljer att placera regleringen i samma paragraf som den som reglerar ansvar för våldsutsatta och barn, eftersom insatser till våldsutövare är en del av arbetet för att människor ska slippa utsättas för våld.

Hälso- och sjukvården behöver engageras i arbetet

Hälso- och sjukvården har en stor kontaktyta mot större delen av Sveriges befolkning. Det finns därför goda förutsättningar för hälso- och sjukvården att spela en avgörande roll när det gäller att upptäcka våld mot närstående. Erfarenheten visar också att såväl många utsatta för som utövare av våld mot närstående har varit i kontakt med hälso- och sjukvården i nära anslutning till det våld som utövas. Utredningens övertygelse är att hälso- och sjukvården därför i högre grad än i dag måste engageras i arbetet med att upptäcka våld mot närstående. Bland annat behöver frågor om förekomsten av våld ställas oftare än vad som i dag görs.

Personer som utövar våld mot närstående kan ha behov av kvalificerad terapeutisk eller psykologisk behandling. Sådan behandling är främst en uppgift för hälso- och sjukvården, medan psykosociala insatser och psykosocial behandling primärt är socialtjänstens uppgift. Gränsen mellan de uppgifter som ska utföras av socialtjänsten och hälso- och sjukvården är en fråga som är föremål för mycket diskussion bland dem som arbetar med insatser och behandling. Detta är något som utredningen anser att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att reda ut och vid behov reglera.

Utredningen har inte bedömt att ansvaret för insatser till våldsutövare från hälso- och sjukvårdens sida är lämpligt att reglera i lag eller annan författning. I stället pekar utredningen på att flera goda exempel finns på när hälso- och sjukvården i nära samarbete med kommuner på ett framgångsrikt sätt engagerats i ett aktivt och långsiktigt arbete för att förhindra våld mot närstående.

Barn som lever i familjer där det förekommer våld är mycket utsatta. Dessa barn behöver uppmärksammas särskilt. Utredningen föreslår att 5 kap. 7 § första stycket hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) utökas med en fjärde punkt om att barns behov av egen information särskilt ska beaktas, om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utövar våld eller begår andra övergrepp mot barnet eller mot en närstående till barnet. En sådan möjlighet finns redan för barn till föräldrar med missbruk eller psykisk sjukdom.

Samordnad individuell plan kan vara ett verktyg i arbetet med våld mot närstående

Personer som utsätter närstående för våld kan i många fall ha behov av strukturerade, samordnade insatser, varvid en samordnad individuell plan, SIP, kan behöva upprättas. Som regelverket ser ut i dag är det endast socialtjänsten och hälso- och sjukvården som har rätt och skyldighet att ta initiativ till att upprätta SIP. SIP skulle kunna vara ett mycket användbart verktyg för samordnade insatser för såväl våldsutsatta som våldsutövare. Arbetet med SIP behöver därför utvecklas. Utredningen föreslår att

Kriminalvården ska ha rätt och skyldighet att initiera och delta i samordnade individuella planer för personer som befinner sig under en straffverkställighet. För att stärka säkerheten och underlätta riskbedömningar, ser utredningen också ett behov av att införa en uttrycklig möjlighet att samordna flera planer med varandra. Polisen ska underrätta socialtjänsten om att det finns behov av en SIP för någon som de har kommit i kontakt med. Regleringen om SIP ska även i fortsättningen bygga på samtycke från den enskilde.

Kompetens och samordning måste lyftas och prioriteras nationellt

Arbetet med insatser till våldsutövare behöver utvecklas och samordnas på nationell nivå. Många olika aktörer behöver arbeta med dessa frågor. Det måste enligt utredningens uppfattning emellertid finnas en aktör som tar på sig ett ansvar för att samordna och prioritera arbetet. Den aktör som bör ges den rollen är Socialstyrelsen, som redan i dag har ett flertal uppgifter på detta område samt har en normgivande roll gentemot såväl socialtjänst som hälso- och sjukvård. Utredningen föreslår därför att det hos Socialstyrelsen ska inrättas Centrum för samordning och kunskapsutveckling för insatser och behandling till personer som utsätter närstående för våld. Centrum för samordning och kunskapsutveckling ska samråda och samarbeta med andra kompetenscentrum och kunskapsbärande myndigheter på området, samt med sådana aktörer som SKL och relevanta civilsamhällsorganisationer. Centrum för samordning och kunskapsstöd ska:

- ta fram kunskapsstöd, vägledning och rekommendationer för identifiering av, risk- och behovsbedömning för samt insatser och behandling till personer som utsätter närstående för våld
- i samarbete med Kriminalvården och andra relevanta aktörer utveckla och förvalta behandlingsprogram för personer som utsätter närstående för våld
- ansvara för att i samarbete med Kriminalvården och andra relevanta aktörer ta fram en ordning för granskning och godkännande av behandlingsmetoder
- i samråd med SKL och andra relevanta aktörer utarbeta en modell för specialiserade mottagningar för våld mot närstående
- ansvara för att erbjuda utbildning av personal som ska använda arbets- och behandlingsmetoderna som godkänts
- ansvara för uppföljning och utvärdering av insatser och behandling för våldsutövare samt utveckla metoderna utifrån resultaten av uppföljningen och utvärderingen
- följa forskningen på området i Sverige och internationellt och söka samarbeten med lärosäten kring högre utbildning och arbete som för kunskapsläget framåt
- med utgångspunkt i Länsstyrelsen Stockholms pilotprojekt se över förutsättningarna för att upprätta en nationell telefonlinje för hjälp och hänvisning till behandling för våldsutövare
- samråda och samarbeta med andra kompetenscentra med inriktning på våld i nära relationer samt myndigheter och civilsamhällsorganisa-

En ny sekretessbrytande regel ska införas

Utredningen föreslår att en ny sekretessbrytande regel ska införas i 10 kap. 18 b § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, till förebyggande av allvarlig brottslighet mot person. Socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska genom den nya bestämmelsen ha en möjlighet att lämna uppgifter om en enskild till polisen. En avgränsning ska ske till brott som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken för vilket det inte är förskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år. I enlighet med andra sekretessbrytande regler i 10 kap. OSL ska det inte vara någon skyldighet för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att delge polisen uppgifter i dessa fall. Socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska genom en samlad bedömning själva avgöra om det är lämpligt att sekretessen bryts. Polisen har ingen möjlighet att kräva uppgifter av myndigheterna.

Tydligare riktlinjer för informationsutbyte

Tillämpningen av sekretesslagstiftningen upplevs av många yrkesverksamma som svår och komplicerad. Många yrkesgrupper omfattas dessutom av ett tjänstemannaansvar, som innebär att felaktig hantering av sekretess kan leda till åtal för tjänstefel. Detta medför att det inte sällan iakttas en högre grad av restriktivitet än vad som egentligen är nödvändigt när det gäller att dela uppgifter till andra myndigheter. Det behövs därför tydliga rutiner och riktlinjer för hur sekretessen ska hanteras vid behov av samarbete mellan myndigheter med anledning av misstanke om våld mot närstående. Centrum för samordning och kunskapsstöd bör ges i uppdrag att ta fram verksamhetsspecifika riktlinjer för informationsutbyte inom ramen för gällande sekretessreglering. Centrum för samordning och kunskapsutveckling bör i samarbete med länsstyrelserna och NCK också erbjuda vägledning för yrkesverksamma när det gäller sådana frågeställningar.

Tillfälligt boende för våldsutövare

Personer som har utsatt närstående för våld och som bor tillsammans med de våldsutsatta bör av kommunerna hänvisas till tillfälligt boende i de fall det är lämpligt med hänsyn till säkerheten för de våldsutsatta och andra omständigheter. I takt med att arbetet med insatser och behandling för våldsutövare blir mer etablerat, kan även arbetet med att hänvisa våldsutövare till annat boende komma att utvecklas. Som lagstiftningen ser ut i dag bygger en sådan lösning i första hand på frivillighet från våldsutövarens sida, vilket i många fall medför att någon flytt inte kommer till stånd. Dessutom måste det alltid ske en noggrann riskbedömning för att avgöra om det kan vara en lämplig lösning att flytta på våldsutövaren, med hänsyn till de våldsutsattas säkerhet och andra relevanta omständigheter som har med de våldsutsattas och barnens behov att göra. I de fall där

våldsutövaren riskerar att söka upp och utsätta de våldsutsatta för ytterligare våld eller hot, kan det vara nödvändigt för dessa personer att exempelvis vistas i skyddat boende under en period, oavsett om den våldsutövande parten bor kvar i hemmet eller inte. Centrum för samordning och kunskapsstöd ska inom ramen för sitt uppdrag ta fram kunskapsstöd, vägledning och rekommendationer för arbete med insatser till våldsutövare. Frågan om boende för våldsutövare bör då finnas med. Man bör exempelvis se över när en sådan lösning kan vara lämplig samt vilka olika lösningar som kan vara möjliga för kommunerna, och eventuellt även för lagstiftaren, att arbeta med.

En mer aktiv roll och utökad samverkan mellan Polismyndigheten och andra myndigheter

Polismyndigheten bör ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för hur socialtjänsten ska underrättas om att en våldsutövande person har behov av hjälp. För såvitt en sådan funktion inrättas i enlighet med utredningens förslag bör Polismyndigheten samråda med Centrum för samordning och kunskapsutveckling kring formerna av hur en sådan informationsöverföring bör utformas. De våldsutövare som är föremål för många polisingripanden, har i regel också höga risker för återfall och ett stort behov av insatser. Samtidigt uppvisar de inte sällan ett stort motstånd mot att ta emot stöd, hjälp och behandling för sitt våldsbeteende. Med hänsyn till att den här typen av våldsutövare är svårmotiverade till att inleda ett förändringsarbete, bör formerna för samverkan mellan olika aktörer ske under ledning av antingen polisen eller i vissa fall av Kriminalvården. Det kan också behövas ett visst utrymme för ifrågavarande myndigheter att besluta om vissa tvångsåtgärder som inte är kopplade direkt till en formaliserad lagföringsprocess, utan som snarare tar sikte på riskhantering och behandling. Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Kriminalvården bör därför få i uppdrag att tillsammans utarbeta en modell för samverkan runt våldsutövare som bedöms ha en hög återfallsrisk. Brås rapport om polisiära arbetsmetoder bör kunna tjäna som underlag för utvecklingen av arbetet i Sverige mot denna målgrupp.

Ikraftträdande

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.

Betänkandets lagförslag i relevanta delar

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 11 § och 12 kap. 10 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

Brottsoffer

Brottsoffer och våldsutövare

11 §

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Till socialnämndens uppgifter hör också att tillhandahålla insatser för den som har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp för att de ska upphöra med våldet. Socialnämnden ska då särskilt beakta att sådana insatser måste utformas med hänsyn till säkerheten för de utsatta och andra närstående.

12 kap.

10 §

Av 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) framgår att socialnämnden utan hinder av

Av 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) framgår att socialnämnden utan hinder av

sekretess kan polisanmäla brott som hindrar nämndens verksamhet. Av 10 kap. 21–23 §§ samma lag följer att sekretess även i vissa andra fall inte hindrar att uppgifter som angår misstanke om brott lämnas till en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet.

Detsamma gäller enligt 10 kap. 19 § samma lag uppgifter som behövs för att förhindra ett förestående eller avbryta ett pågående brott som avses i den paragrafen. Av 10 kap. 18 a § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild som inte har fyllt tjuogoett år lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i brottsförebyggande syfte under vissa angivna förutsättningar.

Från socialtjänsten ska utan hinder av sekretess lämnas

1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem, om uppgifterna för särskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket,

2. uppgifter om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

sekretess kan polisanmäla brott som hindrar nämndens verksamhet. Av 10 kap. 21–23 §§ samma lag följer att sekretess även i vissa andra fall inte hindrar att uppgifter som angår misstanke om brott lämnas till en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet.

Detsamma gäller enligt 10 kap. 19 § samma lag uppgifter som behövs för att förhindra ett förestående eller avbryta ett pågående brott som avses i den paragrafen. Av 10 kap. 18 a § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild som inte har fyllt tjuogoett år lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i brottsförebyggande syfte under vissa angivna förutsättningar. *Av 10 kap. 18 b § samma lag framgår dessutom att sekretess inte hindrar att en uppgift som rör en enskild lämnas till en polismyndighet för att förebygga brott som avses i den paragrafen under vissa angivna förutsättningar.*

Från socialtjänsten ska utan hinder av sekretess lämnas

1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem, om uppgifterna för särskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket,

2. uppgifter om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

7 §

Ett barns behov av information, råd och stöd ska särskilt beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, eller
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Ett barns behov av information, råd och stöd ska särskilt beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, eller
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, eller

4. utövar våld eller andra övergrepp mot barnet eller mot en närstående till barnet.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Prop. 2020/21:163
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att det i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska införas en ny paragraf, 10 kap. 18 b §, med följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

18 b §

Sekretessen enligt 25 kap. 1 § och 26 kap. 1 § hindrar inte att en uppgift som rör en enskild lämnas till en polismyndighet, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den enskilde kommer att begå brott som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och uppgiften kan antas bidra till att förhindra det.

En uppgift som angår misstanke om ett begånget brott får dock lämnas endast under de förutsättningar som i övrigt anges i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020

Förteckning över remissinstanserna

Remissinstanser som har gett in yttrande

Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Arbetsmiljöverket, Barnombudsmannen, Borlänge kommun, Botkyrka kommun, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Diskrimineringsombudsmannen, Ekerö kommun, Ersta Sköndal Bräcke högskola, Fagersta kommun, Folkhälsomyndigheten, Föreningen Sveriges kommunala familjerådgivare (kfr), Försäkringskassan, Göteborgs kommun, Hallstahammars kommun, Hörby kommun, Inspektionen för vård och omsorg, Justitiekanslern (JK), Jämställdhetsmyndigheten, Kammarrätten i Göteborg, Karolinska Institutet, Kriminalvården, Kungälv kommun, Linköpings universitet, Luleå kommun, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Malmö kommun, Migrationsverket, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, MÅN, Norrköpings kommun, Polismyndigheten, Region Gävleborg, Region Norrbotten, Region Uppsala, Region Stockholm, Region Östergötland, Riksdagens ombudsmän (JO), Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks), Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF), Ronneby kommun, Rädda Barnen, Rättsmedicinalverket, Sandvikens kommun, Skövde kommun, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Statskontoret, Stockholms kommun, Stockholms universitet (Institutionen för socialt arbete), Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden), Stockholms universitet (Områdesnämnden för humanvetenskap), Sveriges advokatsamfund, Sveriges Kommuner och Regioner (tidigare Sveriges Kommuner och Landsting), Säkerhetspolisen, Sätters kommun, Södertälje kommun, Tjejers rätt i samhället (TRIS), Umeå universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten), Unizon, Uppsala universitet, Västerviks kommun, Västra Götalandsregionen, Åklagarmyndigheten och Örebro universitet.

Remissinstanser som har inbjudits men inte har gett in något yttrande

Borgholms kommun, Burlövs kommun, Göteborgs universitet, Kristianstads kommun, Leksands kommun, Makalösa föräldrar, Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (BRIS), Rikskriscentrum, Röda korset, Skolverket, Svenska psykiatriska föreningen (SPF), Sveriges kvinnolobby, Timrå kommun, Umeå kommun, Unicef Sverige, Vaggeryds kommun, Vellinge kommun, Älvdalens kommun och Ödeshögs kommun.

Övriga som har yttrat sig

Akademikerförbundet SSR och en privatperson.

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453)

dels att 12 kap. 10 § och 16 kap. 10 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 5 kap. 11 a §, och närmast före 5 kap. 11 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

Våldsutövare

11 a §

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska upphöra med våldet eller övergreppen.

När socialnämnden fullgör uppgiften ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående.

12 kap.

10 §¹

Av 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) framgår att socialnämnden utan hinder av sekretess kan polisanmäla brott som hindrar nämndens verksamhet. Av 10 kap. 21–23 §§ samma lag följer att sekretess även i vissa andra fall inte hindrar att uppgifter som angår misstanke om brott lämnas till en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet.

Detsamma gäller enligt 10 kap. 19 § samma lag uppgifter som behövs för att förhindra ett förestående eller avbryta ett pågående brott som avses i den paragrafen. Av 10 kap. 18 a § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild som inte har fyllt tjuogoett år lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i brottsförebyggande

Detsamma gäller enligt 10 kap. 19 § samma lag uppgifter som behövs för att förhindra ett förestående eller avbryta ett pågående brott som avses i den paragrafen. Av 10 kap. 18 a § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild som inte har fyllt tjuogoett år lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i brottsförebyggande

¹ Senaste lydelse 2020:574.

syfte under vissa angivna förutsättningar. Av 10 kap. 18 b § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i syfte att förebygga terroristbrottslighet under vissa angivna förutsättningar.

syfte under vissa angivna förutsättningar. Av 10 kap. 18 b § samma lag framgår att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild lämnas till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen i syfte att förebygga terroristbrottslighet under vissa angivna förutsättningar. *Av 10 kap. 18 c § samma lag framgår dessutom att sekretess inte heller hindrar att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde lämnas till Polismyndigheten i syfte att förebygga våld eller andra övergrepp mot en närstående under vissa angivna förutsättningar.*

Från socialtjänsten ska utan hinder av sekretess lämnas

1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett hem för vård eller boende, stödboende eller familjehem, om uppgifterna för särskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten eller Skatteverket,
2. uppgifter som behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481), och
3. uppgifter om en studerande som behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

16 kap.

10 §²

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela sådana föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet som avser

1. barn och unga,
2. äldre personer,
3. personer med funktionsnedsättning,
4. missbrukare, och
5. personer som anges i 5 kap. 11 §.
5. personer som anges i 5 kap. 11 och 11 a §§.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela sådana föreskrifter som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet vid sådana hem som avses i 6 kap. 3 §.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2021.

Härigenom föreskrivs att det i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska införas en ny paragraf, 10 kap. 18 c §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

18 c §

Sekretessen enligt 25 kap. 1 § och 26 kap. 1 § hindrar inte att en uppgift som rör en enskild eller en närstående till den enskilde lämnas till Polismyndigheten, om

1. det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den enskilde mot den närstående kommer att begå ett sådant brott som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år,

2. uppgiften kan antas bidra till att förhindra brottet, och

3. det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den enskilde eller för den närstående, eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

En uppgift som angår misstanke om ett begånget brott får dock lämnas endast under de förutsättningar som i övrigt anges i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2021.

Förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 5 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

5 §¹

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 12–14 §§ och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska särskilt beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, *eller*
3. är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel.

2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. är missbrukare av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel, *eller*

4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2021.

Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

7 §¹

Ett barns behov av information, råd och stöd ska särskilt beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,	
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, <i>eller</i>	2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar.	3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, <i>eller</i>
	4. utsätter <i>eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.</i>

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2021.

¹ Senaste lydelse 2017:810.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2021-03-11

Närvarande: F.d. justitieråden Severin Blomstrand och Lennart Hamberg samt justitierådet Stefan Johansson

Förebyggande av våld i nära relationer

Enligt en lagrådsremiss den 4 mars 2021 har regeringen (Arbetsmarknadsdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
2. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
3. lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659),
4. lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kansliråden Mats Rundström och Charlott Sjögren.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen

5 kap. 11 a §

Första stycket i bestämmelsen kan lämpligen utformas enligt följande.

Till socialnämndens uppgifter hör att motverka fortsatta övergrepp från den som utsätter eller har utsatt en närstående för våld eller andra övergrepp.

Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen

10 kap. 18 c §

Det föreslås en ny paragraf som ska innehålla sekretessbrytande bestämmelser av innebörd att personal inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska få lämna uppgifter till Polismyndigheten som rör en enskild eller en närstående till den enskilde i syfte att förebygga att en enskild begår allvarligare vålds-, frids- eller sexualbrott mot den närstående till den enskilde.

Enligt remissen (s. 37) bör den föreslagna bestämmelsen inte omfatta brott mot lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor. Regeringen noterar att den typen av brott redan täcks för personer upp till 21 år genom den befintliga regleringen i 10 kap. 18 a § offentlighets- och sekretesslagen. Under föredragningen har det kommit fram att detta uttalande inte anvisar en heltäckande lösning på problemet. Frågan är om

lagen om förbud mot könsstympning bör anges i bestämmelsen (jfr 10 kap. 21 § offentlighets- och sekretesslagen). I lagstifningsärendet finns nu inte tillräckligt underlag för att besvara frågan. Den får övervägas ytterligare under den fortsatta beredningen. Prop. 2020/21:163
Bilaga 5

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Arbetsmarknadsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 mars 2021

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Bolund, Johansson, Hultqvist, Andersson, Damberg, Shekarabi, Ekström, Eneroth, Dahlgren, Nilsson, Ernkrans, Lind, Hallberg, Nordmark, Micko, Stenevi

Föredragande: statsrådet Stenevi

Regeringen beslutar proposition Förebyggande av våld i nära relationer